

VredesM Magazine

November 2007
prijs € 2,50

In dit nummer:

Op de rug van een tijger
Uruzgan: Blijven of gaan?

Bouwen aan vrede

Vrouwen in Colombia

Onderzoeksdossier “Openheid over Irak”

Kernwapens Weel, jaargang 23, nummer 4
VD AMOK, jaargang 16, nummer 4
Vredeskoerier 't Kan Anders, jaargang 30, nummer 7

Vredesmagazine

Gezamenlijke uitgave van:

Haags Vredesplatform (HVP), Humanistisch Vredesberaad (HVB), Vereniging Pais, Samenwerkingsverband Stop de Wapenwedloop, Antimilitaristisch Onderzoekscollectief VD AMOK, Women's League for Peace and Freedom (WILPF) afdeling Nederland

Financieel mede mogelijk gemaakt door Vrouwen voor Vrede.

Redactie

Koos de Beus, Kees de Boer, Kees Kalkman, Reynold Klooker (eindredacteur), Bernadette van Pílanen, Anke Polak, Janne Poort-van Eeden, Elly Rijdes, Jan Schaaake, Guido Schokker, Egbert Wever

Redactieadres

Obrechtstraat 43 3572 EC Utrecht tel. 030 2714376 epost info@vredesmagazine.nl

Aan dit nummer werkten naast de auteurs mee

Mark Akkerman, David-Jan Donner, Nelly Koetsier

De auteur is verantwoordelijk voor de inhoud van een geplaatst stuk

Fotoredactie

Hans Bouton, Anne Vaillant

Fotografen en illustratoren

Joop Blom, Karin van Haasteren, Francien Hollander, Dolf Kruger/Nederlands Fotomuseum, Andy Laithwaite, Len Munnik, Boyd Noorda, Mariean Schut, Bert Spiertz, Femke Teeling

Vormgeving

René Oudshoorn

Drukker

Drukkerij Mezclado, Tilburg

Abonnementen

Interesse of aanmelding voor een abonnement op Vredesmagazine kan kenbaar gemaakt worden bij de redactie van Vredesmagazine of bij een deelnemende organisatie.

De prijs voor het jaarabonnement 2008 (4 nummers) zal waarschijnlijk € 10 worden.

Adressen en websites

HVP: Postbus 10500 2501 HM Den Haag 070 3251102

hvp2006@ddh.nl www.haagsvredesplatform.nl

HVB: Postbus 75490 1070 AL Amsterdam 0648 233329

info@humanistischvredesberaad.nl

www.humanistischvredesberaad.nl

Pais: Vlamingsstraat 82 2611 LA Delft 015 2121694

pais@worldmail.nl www.vredesbeweging.nl

Stop de Wapenwedloop: Postbus 51136 1007 EC Amsterdam

geen@kernwapens.nl www.kenwapensweg.nl

VD Amok: Obrechtstraat 43 3572 EC Utrecht 030 2714376

vdamok@antenna.nl www.vdamok.nl

WILPF: Secretariaat Obrechtstraat 43 3572 EC Utrecht

www.wilpf.nl

Voorpagina:

Protest bij NAVO-top in Noordwijk

foto: Boyd Noorda

- 4 **De positie van vrouwen in de strijd in Colombia**
Han Deggeller
- 6 **Op de rug van een tijger: Nederlandse militairen in Uruzgan**
gesprek met brigade-generaal b.d Henny van der Graaf
Janne Poort-van Eeden
- 9 **Blijven of gaan? Nieuws en publieke opinie over Uruzgan**
Maartje Vrolijk, Nel Ruigrok
- 11 **Journalist voor de vrede 2007: Koert Lindijer**
AnkePolak
- 12 **Internationale dag van de vrede: Impressies uit Maastricht**
AnkePolak
- 13 **Actief tegen kernwapens - interview met Tera Fopma**
Lineke Schakenbos
- 15 **Bouwen aan Vrede**
Lennart Vriens
- 18 **Dagelijks leven in het Libië van Khadaffi**
in beelden van Bert Spiertz
- 23 **Onderzoeksdossier VD AMOK: Openheid over Irak**
Kees Kalkman, Guido van Leemput, Jan Schaaake
- 29 **Dwalende kernwapens**
Karel Koster
- 33 **Waarom blijft Nederland meedoen met de JSF?**
Frank Slijper, Wendela de Vries
- 34 **Geweld is eindeloos en uitzichtloos**
Chris Geerse

En verder:

- 8 Mening-gitis *column Harry Zevenbergen*
- 10 Beschaving *strip Ka*
- 20 Springstof *Martin Broek, Frank Slijper*
- 21 Vragen over Vredesmagazine *enquête*
- 21 Trots of is het veeleer angst? *column Hans Feddema*
- 22 Ander Nieuws: Nieuwsartikelen over de 'Nieuwe Oorlog'
- 22 People Building Peace congres 2007
- 22 Spektakel *column Fred van der Spek*
- 35 Aktie Agenda *Kees de Boer, Reynold Klooker*
- 36 Vredesgedichten *samenstelling Koos de Beus*
- 20 In Memoriam Hester de Ree

REDACTIONEEL

De weg naar een vrede tijdschrift dat bestaande bladen moet vervangen maar tevens nieuwe lezers wil winnen is niet gemakkelijk begaanbaar. Toch zijn er dit jaar twee grote stappen gezet: Eerst het testnummer Hollanditis. Nu en nu het proefnummer Vredesmagazine. De naamsverandering is het resultaat van besluitvorming binnen de redactie. Niet iedereen is enthousiast over deze naam maar er was minder steun voor voorgestelde alternatieven. Er is formeel nog niets vastgelegd voor de structurele voortzetting in 2008. Dus als de naam bovenkomt, wie weet.... De besturen van de deelnemende organisaties zullen via overleg tot een samenwerkingsakkoord moeten komen. Behalve de vaststelling van de definitieve naam zullen zaken als rechtsvorm (nieuwe stichting of vereniging die verantwoordelijk wordt voor de uitgave van het blad), financiën, redactiesamenstelling en -positie daarin geregeld moeten worden. De formule voor het blad (doelstelling, doelgroepen, thematiek, vormgeving,...) moet zo zijn dat wij een boeiend blad kunnen maken dat de vertrouwde abonnees behoudt, nieuwe lezers aantrekt en allen inspireert om zich in te zetten voor een vreedzame wereld.

Zonder de faciliteiten en inzet van de redactie, fotoredactie en opmaker van VD AMOK was Vredesmagazine niet tot stand gekomen. De redactievergaderingen vonden plaats bij VD AMOK in Utrecht. De inbreng van Pais, HVP, HVB, Stop de Wapenwedloop en WILPF is wat de praktische kant betreft beperkt gebleven. Soms door overmacht: het overlijden van Christiaan la Poutré, de opmaker van Vredeskoerier 't Kan Anders Kernwapens Weg!, maakte het nodig een beroep te doen op René Oudshoorn, de vormgever van VD AMOK. Een direct gevolg daarvan is dat de opmaakstijl die van VD AMOK is. Het zal even wennen zijn voor de lezers van andere bladen. Voor de redactie telt het resultaat. Naar onze mening hebben wij een mooi blad gemaakt.

De inhoud is, mede door de bijdragen van Vrouwen voor Vrede, het Platform voor Vredescultuur en de Pedagogogen voor Vrede, heel gevarieerd geworden. De onderwerpen lopen uiteen van bewapening tot vredeseducatie, van poëzie tot het leven in Libië en van vrouwenleven tot de JSF.

Wij hopen dat u tevreden bent met dit 36 pagina's tellend magazine, vertel het ons! Reageer op de vragen op blz. 21 of, als u dat liever doet, los daarvan.

De redactie dankt u bij voorbaat en wenst dat u door lezing van Vredesmagazine vredesactief blijft of (weer) wordt. Het is nodig. Nu de spirit van Hollanditis uit de 80er jaren en geen VOC mentaliteit!

Reynold Klooker

L E N

Na een leven van moedig verzet, ook tegen de naderende dood, is het oud redactielid van Vredeskoerier 't Kan Anders Kernwapens Weg! Hester de Ree op 30 oktober overleden. Ik heb haar in onze samenwerking en in onze verschillen van mening zeer leren waarderen.

Op pagina 20 vindt u een kort In Memoriam van de hand van Guido Schokker.

DE POSITIE VAN VROUWEN IN

In Colombia woedt al 40 jaar oorlog. Een delegatie van de Womens International League for Peace and Freedom (WILPF) heeft in juli 2007 ter plaatse onderzocht wat de gevolgen van het conflict zijn voor vrouwen en meisjes, wat de rol van vrouwen is bij de opbouw van de gemeenschap en of vrouwen betrokken zijn bij de vredesprocessen.

Internationaal bedrijfsleven betaalt mee

Gedurende enige tientallen jaren wordt er in Colombia gevochten door legale en illegale gewapende eenheden: het Colombiaanse leger, rechtse paramilitairen AUC ¹ en linkse guerrilla's van FARC ² en ELN ³. Het is een strijd om de natuurlijke rijkdommen van het land zoals grondbezit, mineralen, olie en gas en niet -zoals het wordt voorgesteld - een strijd tegen drugs, communisme en terrorisme. Toch vormen drugs en drugshandel een belangrijke financiële basis voor de guerrilla's en paramilitaire groepen, evenals kidnapping.

Ook het internationale bedrijfsleven betaalt mee. Chiquita (ja die van de bananen) gaf in 2003 toe al jaren geld te geven aan de AUC. Het bedrijf zegt dat het was gedwongen te betalen en dat het slechts aan de veiligheid van zijn werknemers dacht. In totaal is 1,2 miljoen euro aan de AUC betaald.

Wet voor recht en vrede

Onderhandelingen tussen de Colombiaanse regering en de AUC resulteer-

den in juli 2005 in de goedkeuring van een wet voor recht en vrede door het congres. Deze wet is de hoeksteen van het beleid van president Álvaro Uribe: het biedt de strijders een reïntegratiepakket. Leaders die beschuldigd zijn van ernstige misdrijven worden verondersteld terecht te staan voor speciale rechtbanken. Er is hen beloofd dat zij in ruil voor volledige openheid over hun misdrijven aanzienlijk lagere straffen krijgen. Op 28 mei 2006 werd President Uribe herkozen met 62% van de stemmen. Economische groei en reductie van het paramilitaire geweld wordt gezien als de oorzaak van deze verkiezingsoverwinning.

Uribe heeft wat hij noemt een vredesproces geschapen, maar de sociale burgerbeweging verzet zich tegen deze vorm van amnestie voor moordenaars. Zij zijn voor:

1. het door de rechter laten beoordelen van misdaden;
2. het onderhandelen over een oplossing en het beëindigen van het gebruik van macht door geweld.
3. de guerrillagroepen moeten een vredesovereenkomst krijgen die hen in staat stelt om deel te nemen aan de politiek;
4. de paramilitairen zouden moeten wor-

DE STRIJD IN COLOMBIA

den berecht, met openheid over wat er gebeurd is, waarheid over misdaden en herstelbetalingen voor slachtoffers.

Gevolgen voor vrouwen

De Colombiaanse afdeling van WILPF heeft een analyse gemaakt van de toepassing van VN Veiligheidsraadsresolutie 1325 (Vrouwen, Vrede en Veiligheid). Deze resolutie roept regeringen op tot het voeren van beleid met betrekking tot vrouwen in oorlogssituaties. (Zie ook het artikel van Coby Meyboom in Hollanditis.Nu.) Er is in Colombia vooral vooruitgang geboekt op het gebied van het zichtbaar maken van de gevolgen van het conflict voor vrouwen en meisjes. De vrouwenbeweging heeft de laatste vijf jaar ongelooflijk veel werk verricht door getuigenissen en verklaringen te verzamelen, getallen te analyseren en waarnemingsposten te installeren. Hun werk laat de gezichten en omstandigheden van vrouwen achter het gewapende conflict zien.

Ontheemden

Het rapport van de Inter Amerikaanse Commissie voor Mensen Rechten (IACHR), *Geweld en discriminatie tegen vrouwen in het gewapende conflict in Colombia*, stelt dat geweld tegen vrouwen wordt gebruikt als een instrument om angst te verspreiden en daarmee honderden families te verjagen uit hun woongebied. Mannen en vrouwen zijn slachtoffers van misdaden door alle deelnemers aan het conflict, maar bij vrouwen gaat dit gepaard met agressie en geweld van seksuele aard. Volgens de statistieken van de niet gouvernementele commissie van juristen stierf gedurende de periode van januari 2002 tot juni 2006 gemiddeld elke dag een vrouw als gevolg van het politieke geweld. De VN stelde in mei 2004 vast dat de al 39 jaar durende oorlog tegen 'drugs' in Colombia de grootste humanitaire crisis op het westelijk halfrond heeft veroorzaakt. Tussen de 3,5 en 4 miljoen mensen zijn gedwongen hun huizen te verlaten en verschillende Indiaanse stammen zijn bijna uitgestorven.

In een patriarchale samenleving heeft de rol van vrouwen als aanstichters van conflicten, gebruikers van geweld en

als slachtoffers van conflicten, weinig aandacht gekregen van de politici en media. Vrouwen hebben zich aangesloten bij gewapende groepen om verschillende redenen, zoals: om te ontkomen aan huiselijk geweld (inclusief seksueel misbruik), om wraak te nemen, om zich bij een partner te voegen, door gebrek aan toekomstmogelijkheden of om ideologische en politieke redenen. Sommigen zijn ook met geweld gedwongen zich aan te sluiten. Colombiaanse conflict gaat maar door en voedt een massale vlucht van de plattelandsgemeenschappen naar de stedelijk gebieden.

Demobilisatie

Gedemobiliseerde vrouwen zijn dubbel benadeeld. Zij hebben traditionele gedragsnormen overtreden en voor de meeste is terugkeren naar hun familie uitgesloten. Velen leven ook nog in vrees voor represailles. Officiële gegevens wijzen uit dat de gedemobiliseerde vrouwen in alle departementen van Colombia zijn geboren, maar dat 95% van hen die kozen om de gewapende groepen te verlaten nu leven in Bogotá en Medellín, anonieme stedelijke gebieden, die hen een zekere mate van veiligheid bieden. Vele vrouwelijke oud-strijders hebben seksueel geweld ondergaan gedurende de tijd die ze bij de gewapende groepen doorbrachten. Verkrachting, gedwongen anticonceptie, gedwongen abortus, gedwongen sterilisatie, seksuele slavernij en gedwongen prostitutie zijn er alledaags. Er zijn groepsverkrachtingen gerapporteerd die opgelegd waren als een vorm van straf voor diegenen die ongehoorzaam waren aan orders van commandanten. Sommige vrouwen gaven er de voorkeur aan zich te onderwerpen aan misbruik door de commandant om zo het risico van aanvallen van andere mannelijke medestrijders te verminderen.

Initiatieven voor Gendergelijkheid

De regering heeft in 2003 een Genderwet uitgewerkt en een bureau ingesteld voor de presidentiële adviseur voor gendergelijkheid.

Het bureau bevordert de oprichting van lokale vrouwenraden die verschillende sectoren vertegenwoordigen zoals in-

heemse vrouwen, boerenvrouwen, vrouwen van Afrikaanse afkomst, ondernemers, sociale werkers op het gebied van huiselijk geweld, alleenstaande moeders, jeugdorganisaties en ontheemde vrouwen. Er zijn nu 123 vrouwenraden in Colombia.

De raden zijn onafhankelijk, maar ze worden ingesteld door de burgemeester en worden voorgezeten door de vrouw van de burgemeester die ook de vertegenwoordigsters selecteert. De raden maken geen deel uit van het lokale bestuur. Het doel is om de deelname van vrouwen in de politiek (*Mas mujeres, mas politica*) te stimuleren en om activiteiten te ontwikkelen in het kader van het project *Vrouwen dragen bij aan Vrede en Ontwikkeling*. Een analyse van het rechtssysteem heeft uitgewezen dat het systeem de rechten van vrouwen beschermt.

Vrouwen afwezig bij vredesproces.

Sinds 2006 zijn er vredesbesprekingen gaande tussen de regering en de ELN op Cuba. Bij deze besprekingen zijn geen vrouwen aanwezig, ook andere vertegenwoordigers van de burgermaatschappij ontbreken.

De delegatie van WILPF is van mening dat landen die de vredesonderhandelingen financieel steunen, zoals Spanje, Zwitserland en Noorwegen, moeten pleiten voor deelname van vrouwen in overeenstemming met resolutie 1325. De regering van Noorwegen heeft b.v. een actieplan 1325 uitgewerkt, draagt financieel bij aan de vredesonderhandelingen en steunt de discussies. Zij moeten hun invloed aanwenden. Als het niet mogelijk blijkt om vrouwen te integreren in de delegaties, dan zouden er op zijn minst tussen vrouwen van beide zijden parallelle besprekingen georganiseerd moeten worden.

Zie voor het rapport WILPF Colombia
Delegation - Final Report:
www.wilpf.int/ch

Han Deggeller

¹ AUC: Autodefensas Unidas de Colombia

² FARC: Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia

³ ELN: Ejercito Liberacion Nacional

NEDERLANDSE MILITAIREN IN URUZGAN:

Henny van der Graaf, brigadegeneraal b.d. in gesprek met Janne Poort-van Eeden

Generaal b.d. van der Graaf heeft zijn sporen verdiend op het gebied van vredesactiviteiten. Zo nam hij deel aan delegaties van de OVSE, de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa, tijdens onderhandelingen over de Europese veiligheid en wapencontrole. Na zijn actieve diensttijd heeft hij aan talloze missies meegewerkt voor de uitvoering van vredesakkoorden en was betrokken bij wapenvernietiging en re-integratie van ex-strijders in landen als Bangladesh, Cambodja, Mali, de Filipijnen en de Balkan. Op dit moment is hij als adviseur verbonden aan het Vredescentrum van de Technische Universiteit Eindhoven, waar hij onder meer debatten over Techniek, Vrede en Veiligheid mee organiseert. Het Vredescentrum is ook bezig met het zoeken naar mogelijkheden voor een leerstoel Techniek, Vrede en Veiligheid. Ik stelde hem vragen over zijn visie op de situatie in Afghanistan.

Hoe kijkt hij als militair naar de positie van het leger in Afghanistan?

Om de missie te verkopen en met name de PvdA over de streep te trekken is de relatie met ontwikkeling en opbouw in Afghanistan er bij gehaald. Maar daarmee zadel je de militairen op met een onuitvoerbaar opdracht. Zij zitten er nu ruim twaalf maanden en ze doen het op zich heel goed. Ze proberen voorzichtig vertrouwen op te bouwen, maar komen daar nauwelijks aan toe, omdat ze steeds meer moeten vechten. Daar schiet de bevolking dus niets mee op.

Er worden speciaal vrouwen meegestuurd, om het contact met de bevolking soepeler te laten verlopen.

Ook dat loopt niet zo soepel. Ik zag onlangs een interview met twee vrouwelijke militairen die vertelden dat zij in de zes maanden van hun missie nauwelijks contact met Afghaanse vrouwen konden leggen omdat zij in de eerste plaats als militair en als deel van de bezettingsmacht worden gezien.

Er zijn toch wel contacten met de burgerbevolking en wat kleine opbouwprojecten geweest?

Jawel, maar dat is echt marginaal. Hierbij speelt ook het fenomeen van wat ik noem *armoedecorruptie* een rol. De mensen in die landen verdienen zo weinig, dat geld bij lokale bestuurders al gauw in de eigen zakken verdwijnt. Ik heb het over de hele wereld meegemaakt. Een sprekend voorbeeld is een politiemannetje die zijn eigen road block inricht en van iedereen die er langs komt geld eist. Er is geen wettelijk gezag dat hem tegenhoudt. Opbouwprojecten moeten in beginsel via betrouwbare niet-corrupte lokale en nationale NGO's worden uitgevoerd. Die zijn meer geschikt voor een duurzame aanpak dan militairen die iedere zes maanden wisselen. Maar dat vooronderstelt wel dat er eerst een relatieve veilige en stabiele omgeving is gecreëerd.

Wat is veiligheid? Door de gevechten wordt het alleen maar onveiliger. Kunnen militairen veiligheid brengen?

Er zijn eigenlijk twee opties voor militaire inzet. Zoals in Cambodja, waar een vredesverdrag was gesloten. Het akkoord

werd min of meer nageleefd en de troepenmacht die ingezet werd hoefde alleen maar als buffer te fungeren. Zij hoefden daar nauwelijks te vechten maar hielden zich daar vooral bezig met ontwapening en demobilisatie. Dit is de klassieke uitwerking van een vredesoperatie. Mozambique is ook een goed voorbeeld van zo'n peace keeping missie.

Dan is er de optie dat een vredesmacht wordt ingezet in een land waar bijvoorbeeld genocide aan de gang is of waar een humanitaire ramp dreigt, en waar een VN-vredesmacht gewapenderhand een einde probeert te maken aan het moorden. Een goed voorbeeld van zo'n actie is het VN-ingrijpen in Somalië in de jaren negentig, dat trouwens op een complete mislukking is uitgelopen. Ik ken trouwens geen voorbeelden van een buitenlandse militaire interventie die bijdroeg tot duurzame vrede. Maar moeten we dan maar niets doen?

In Afghanistan waren deze beide opties niet aan de orde. De Amerikanen zijn daar naar toe gegaan in het kader van de *war on terror* en dat is achteraf door de VN gesanctioneerd. De NAVO is de Amerikanen te hulp gekomen, en daar komt ook de Nederlandse bijdrage uit voort. Maar het zijn geen blauwhelmen, ze zijn gekomen om tegen de Taliban te vechten.

Kunnen de Nederlandse troepen zich dan maar niet beter terugtrekken uit Afghanistan?

We hadden er nooit naar toe moeten gaan onder deze voorwaarden. Toen we zeiden dat we ons voor twee jaar zouden inzetten, had er meteen vooraf moeten worden overeengekomen welk land ons zou aflossen. Nu dat niet is gebeurd zitten we door gebrek aan animo bij onze NAVO partners op de rug van een tijger en als je eenmaal op de rug van een tijger zit, kun je er moeilijk vanaf springen.

Maar hoe springen we dan van die tijger af?

Op dit moment is dat heel moeilijk. Als we weggaan is dat niet te verkroppen tegenover de mensen die al gesneuveld zijn; hun dood zou dan voor niets geweest zijn. We kunnen ook niet zomaar de solidariteit met de NAVO verbreken. Maar we beklimmen steeds meer treden van de trap

OP DE RUG VAN EEN TIJGER

en weten niet waar we aan toe komen. De NAVO zal door moeten gaan, en tot nog toe wil niemand het van Nederland overnemen. Misschien kunnen we het aantal troepen verminderen en meer aandacht geven aan het trainen van voldoende Afghaanse militairen en politie, zodat we de interne veiligheid opbouwen en dan kunnen weg gaan. Maar op dit moment zijn diverse politieposten in Uruzgan die we hebben ingericht en bekostigd ook alweer verlaten. Het is aan het escaleren.

Het opbouwen van interne veiligheid, wat betekent dat?

Men noemt het 'security sector reform'. Dat is een samenhangend geheel van maatregelen op het gebied van veiligheid en stabiliteit zoals doeltreffende wetgeving, het uitbannen van illegale wapens, het trainen van politie en militairen, het opbouwen van een justitieel apparaat, de rechterlijke macht en een gevangeniswezen, grenscontroles, etcetera.

Kan dat niet door het inschakelen van burger vredeswerk? Burgers die helpen voorkomen dat een conflict escaleert en bij vredesopbouw op verzoek van lokale NGO's? Zoals bijvoorbeeld de Nonviolent Peaceforce doet.

Samenlevingsopbouw kan alleen in relatief veilige en niet-corrupte omgeving. Als je nationale NGO's kunt vinden, kun je die inschakelen. Maar je weet niet wie eigenlijk de Taliban zijn. Als de NAVO verdwijnt, wordt het een gigantische chaos, we kunnen pas weg als de lokale veiligheidsdiensten het zelf kunnen overnemen.

Dat burger vredeswerk is wel sympathiek, maar het schiet niet op. In Mindanao (Filippijnen) noemden kleine stadjes zich 'vredesstad', maar daar kwam niks van terecht. Het gaat er om de mensen een menswaardig bestaan te geven, anders blijft de armoedecorruptie bestaan. Mijn bezwaar tegen dergelijke vredesinitiatieven is dat die in de praktijk meestal geen duurzaam effect hebben. En dat overheden er nooit veel geld aan willen besteden.

Dat kan je de vredesbeweging moeilijk verwijten. Op een of andere manier komen de ideeën van de vredesbeweging nooit in de kern terecht. Dat zie je bijvoor-

beeld aan al die militairen die als ze eenmaal buiten dienst zijn opeens vredesduiven worden. Waarom niet al tijdens hun diensttijd?

Je kunt niet van huis uit dissident zijn in een organisatie. Dat lukt niet. Het is toch je baan. En alternatieve geluiden worden heel subtiel gemarginaliseerd, zoals de opmerking van de een soldaat uit Afghanistan die zei: "Het is toch dweilen met de kraan open". Daarvan wordt dan gezegd dat hij daar niet over kan oordelen, omdat hij niet het hele overzicht heeft. Nee, maar sterke punten van de vredesbeweging zijn de mensen die ter plekke zijn en daar mensen helpen bij het creëren van betere levensomstandigheden. Maar op dit moment durven ontwikkelingsorganisaties niet naar Afghanistan, omdat het er te onveilig is. De militairen moeten dus wel blijven.

In Cambodja bijvoorbeeld was, na het vertrek van de vredesmacht, een overheidsstructuur en er waren nationale NGO's actief. Er is daar met hulp van de EU een samenhangend ontwapeningsprogramma opgezet waarbij nieuwe wapenwetgeving is ontwikkeld, politie is getraind, registratiesystemen voor wapens in handen van politie en leger zijn ontwikkeld, en veilige wapendepots zijn gebouwd en meer dan 200.000 overbodige wapens verzameld en verbrand. Hierbij werden diverse nationale en lokale burgerorganisaties ingeschakeld. Daar moet je naar toe, veel meer doen aan het opbouwen van de civiele organisaties om inhoud te geven aan de nationale verantwoordelijkheid voor vrede en veiligheid.

Dat was in Cambodja, maar in Afghanistan?

In deze situatie is het heel moeilijk om duurzame projecten te starten. Daar waar het kan moeten wel professionele ontwikkelingsorganisaties en lokale experts aan de slag. Militairen in een vredesoperatie kunnen hooguit bijdragen aan het tijdelijk lenigen van de hoogste noden zoals het verlenen van medische zorg, het repareren van schooltjes, het begaanbaar maken van wegen en andere kleine projecten. Maar militairen hebben niet de ervaring en niet de capaciteit om iets duurzaam op te bouwen. Het is ook niet hun taak. Ik maak mij dan ook zorgen

over de omvang die het CIMIC (civiel militaire coöperatie)-element in ons leger inneemt. Zaken als cultuur, onderwijs, economie, handel, werkgelegenheid, etcetera dienen niet tot de taken van een (vredes)strijdmacht te behoren maar moeten in handen blijven van gespecialiseerde civiele groeperingen.

Dus nogmaals, hoe springen we ooit van de rug van de tijger?

Er is maar één weg te gaan: een handreiking aan de Taliban en een versnelde opbouw van de nationale politie en leger. Ik ben er van overtuigd dat er geen militaire oplossing kan komen. Het enige dat er opzit is te gaan praten met de Taliban en andere discutabele krijgsheren. Een politieke oplossing is de enige uitweg.

Janne Poort – van Eeden

MENING-GITIS

HARRY ZEVENBERGEN

Wanneer je last hebt van een hardnekkige mening, zo eentje die maar niet over gaat en waarbij mensen zeggen dat je wel gek lijkt. Goedbedoelde adviezen van vrienden/kennissen, zoals: 'zoek eens een baan en kun je niet beter wat tijd in het vinden van een/je relatie steken, daar heb je niets aan. Want iedereen die last heeft van zulke meningen weet dat een baan, een relatie en zelfs maandenlange therapie niet helpt.

Wanneer je last hebt van een chronische hardnekkige mening, ook wel mening-gitis genoemd, helpt er maar één ding: actievoeren. Of er iets verandert hangt af van de aanleiding van je mening. Is het een groot probleem? Zijn er genoeg mensen met dezelfde hardnekkige overtuiging en zijn die ook bereid actie te voeren?

Al actievoerend ben je creatief bezig met het uiten van je mening, om zo een gewenste verandering te weeg te brengen. Een oorlog tot stilstand brengen, het milieu een flinke steun in de rug geven, de gevolgen van de armoede verlichten of pogingen doen om een bloot Jezusbeeld

te laten verwijderen omdat het pornografisch zou zijn. Want naast hardnekkige meningen die breed gedragen worden, zijn er natuurlijk ook hele obscure. Vorig jaar al haalde de Oostenrijker Martin Humer het nieuws toen hij een bloot Mozartbeeld beschilderde en van veren voorzag. Voor mensen die niet lijden aan de hier besproken aandoening is het belangrijk te beseffen dat deze Oostenrijker een uitzondering is. Meestal gaat het om hele normale meningen, neem bijv. die van de lezers van dit blad.

Tot slot nog dit. Soms komt het voor dat er met vereende kracht een obstakel uit de weg wordt geruimd: een ontslagronde bij je bedrijf gaat niet door, een klein oorlogje wordt beëindigd. Maar dan zal blijken dat het echte probleem veel hardnekkiger is, want een chronische mening komt zelden alleen. Er is er meestal nog één en nog één. Een kleine geruststelling voor jonge mensen, vaak zal deze chronische afwijking bij het ouder worden verdwijnen. Voor de oudere patiënten zit er niets anders op dan regelmatig de straat op gaan tegen het (vermeende) onrecht.

BLIJVEN OF GAAN?

De invloed van nieuws op de publieke opinie over Uruzgan

Bent u voor of tegen de missie?

Het lijkt momenteel de belangrijkste vraag in de Nederlandse politiek te zijn. De Nederlandse soldaten zitten nu ruim een jaar voor ISAF*) in Uruzgan en binnenkort zal het kabinet beslissen of de Nederlandse missie na augustus 2008 verlengd zal worden of niet. Vooralsnog lijken de partijen in de politiek lijnrecht tegenover elkaar te staan. Vooral de SP en GroenLinks zijn uitgesproken in hun mening. Zij vinden dat de missie niet verlengd dient te worden. Andere partijen lijken meer te neigen naar verlenging van de missie. Ook het Nederlandse publiek is verdeeld. Enerzijds hebben sommigen een bumpersticker op hun auto waarmee ze de Nederlandse vredesmissie in Afghanistan steunen. Anderzijds hebben duizenden landgenoten zich aangesloten bij de coalitie 'Stop de Oorlog' die zich tegen de missie keert, een initiatief van onder andere GroenLinks en de SP.

Rol van de media

Bij de totstandkoming en ontwikkeling van de mening van deze mensen over *blijven of gaan* spelen media een grote rol. Uit onderzoek blijkt dat media in belangrijke mate bepalen waarover men praat. Wanneer kwesties veel in het nieuws verschijnen, zullen deze vaker onderwerp van gesprek zijn. Tevens beïnvloeden media de manier waarop men over bepaalde situaties spreekt. Door het benadrukken van bepaalde nieuwsfeiten, worden gedachten en overwegingen van mensen beïnvloed bij het vormen van hun opinie.

Wanneer je deze media bestudeert om een balans op te maken van de werking van het optreden van de Nederlandse militairen zie je twee verschillende invalshoeken. Aan de ene kant wordt in veel artikelen de kant van de slachtoffers, de financiële investeringen en de materiële schade benadrukt. In mindere mate verschijnen aan de andere kant berichten over kleine, maar voor de Afghaanse bevolking belangrijke wederopbouwprojecten waarin een vredige toekomst van Afghanistan meer centraal staat. De laatste tijd echter lijkt het nieuws zich niet zo zeer meer te richten op de gebeurtenissen en ontwikkelingen in het land, maar staat veel vaker de JA/ NEE vraag centraal: *Moeten we blijven of moeten we ons terugtrekken?*

Om zich over die vraag een mening te kunnen vormen en om er achter te komen wat er gaande is in Uruzgan is het publiek hoofdzakelijk afhankelijk van de berichtgeving in de media.

De journalistiek krijgt hierdoor een invloedrijke rol, omdat zij op deze manier het publieke debat kan sturen. Aan de andere kant echter is het maar de vraag of het publiek goede, betrouwbare informatie krijgt. Journalisten bevinden zich ten tijde van conflicten soms in een onmachtige situatie door een lastige toegankelijkheid en beschikbaarheid van informatie. Zo zijn de Nederlandse journalisten mee als embeds, waardoor zij beperkt zijn in hun informatieverzameling en berichtgeving. Hier komt bij dat defensie alle artikelen leest voordat ze worden gepubliceerd. Tevens bemoeilijken de ingrediënten van oorlog, zoals nationale belangen, angst, censuur en propaganda

een gebalanceerde berichtgeving. Door een groeiende betrokkenheid kunnen journalisten bovendien, (onbewust) deel gaan uitmaken van een bepaalde kant van een verhaal en strijders worden in het conflict. Hierdoor verandert hun berichtgeving, met als gevolg een ander beeld voor het publiek. Een voorbeeld hiervan is de berichtgeving ten tijde van de Bosnië oorlog. Nederlandse journalisten kozen tijdens dit conflict duidelijk partij voor de moslimbevolking en pleitten openlijk voor een militaire interventie om het Bosnisch-Servisch geweld te stoppen. Dergelijke beperkingen brengen de onpartijdigheid van de berichtgeving in gevaar.

Drie vormen van oorlogsjournalistiek

Wanneer journalisten hun eigen voorkeuren duidelijk laten doorschemeren in de berichtgeving en daarbij citaten gebruiken die hun mening onderschrijven wordt gesproken van *Betrokken Journalistiek*. Naast deze 'partijdige' vorm van journalistiek zijn er nog andere manieren waarop oorlogscorrespondenten verslag kunnen doen van een conflict, zoals de meer *traditionele oorlogsjournalistieke* benadering en een meer thematische aanpak, de zogenaamde *vredesjournalistiek*. Op dit moment doen wij onderzoek naar de effecten van deze drie verschillende soorten oorlogsjournalistiek. Uit het onderzoek blijkt dat deze laatstgenoemde vorm niet veel wordt toegepast door journalisten. Veel vaker wordt in de berichtgeving een oorlogsjournalistieke vorm gebruikt. Deze manier van journalistiek kenmerkt zich door de verschillende partijen in het conflict voornamelijk weer te geven als *wij tegen zij*, vooral het *hier en nu* te beschrijven en in grote mate in te gaan op de materiële schade. Bij vredesjournalistiek krijgt het publiek vooral de algemene achtergronden, de context, de immateriële schade en eventuele oplossingen van het conflict aangeboden. Het doel van deze vorm van journalistiek is zich te richten op alle x partijen, y doelen en z issues die een rol spelen in het conflict om zo een zo compleet mogelijk plaatje te kunnen geven. De journalist neemt hierbij een meer pro-actieve houding aan. Naast inhoud speelt woordkeus bij deze verschillende vormen van berichtgeving een be-

langrijke rol. Een persoon beschrijven als terrorist of als vrijheidsstrijder kan een andere uitwerking hebben op het publiek.

Onderzoek naar effect op lezer

Om de effecten van de verschillende vormen van journalistiek vast te stellen hebben we een krantenartikel over de Nederlandse missie in Afghanistan op verschillende wijzen gemanipuleerd en voorgelegd aan een grote groep lezers. Het onderzoek is nog gaande, maar laat al een aantal opmerkelijke uitkomsten zien. Het blijkt dat de lezers van het 'Betrokken' bericht veel vaker voor militair ingrijpen zijn dan de overige respondenten. Tevens komt uit het onderzoek naar voren dat het publiek na het lezen van het vredesjournalistieke bericht, waarin meer context en achtergronden geboden werd, een minder positieve houding ten aanzien van militair ingrijpen had, dan de lezers van de andere berichten. Een belangrijke constatering. Vooral wanneer er rekening gehouden wordt met het feit dat de respondenten in het onderzoek nu slechts aan één bericht werden blootgesteld. Wanneer mensen dagelijks kranten in een dergelijke vorm lezen kunnen de effecten wellicht veel groter zijn.

De resultaten van dit onderzoek benadrukken de invloed van de journalistiek op het publiek. Het laat tevens zien dat het publiek gevoelig is voor achtergrond-

informatie die de context van een oorlog weergeven. Mensen die meer weten over een conflict blijken genuanceerder te zijn in hun overwegingen voor of tegen de missie te zijn. Het is daarom van belang dat journalisten hier open voor staan en overgaan tot een transparante vorm van journalistiek. De rol van journalist zou nog steeds doorgeefluik in plaats van maker van het nieuws moeten zijn. Deze zou echter best mogen verschuiven naar een meer interpretatieve aanpak waarin meer context gegeven wordt. Hierbij is het alleen van groot belang dat de journalist zijn eigen dilemma's en keuzes inzichtelijk maakt. Een aanbeveling die Joris Luyendijk in zijn boek *Het zijn net mensen* ook heeft gedaan.

Mensen worden op deze manier gestimuleerd een meer kritische houding te hebben ten opzichte van de aangeboden informatie en zodoende worden zij in staat gesteld een meer weloverwogen oordeel te kunnen geven. Het publiek moet tenslotte zelf bepalen voor of tegen te zijn, dat moet een journalist niet voor hen doen!

Voor meer informatie:
www.nieuwsmonitor.net
www.conflictstudies.nl
www.peacejournalism.org
www.mediapeace.org

Maartje Vrolijk (student UvA)

Nel Ruigrok (onderzoeker Nederlandse Nieuwsmonitor/Universitair docent UvA)

Voetnoot redactie

*) ISAF: International Security Assistance Force, Internationale Veiligheidsmacht, onder leiding van de NAVO, die met provinciale reconstructieteams (PRT's) aan wederopbouw in Afghanistan werkt of zou moeten werken.

Nederlandse militairen waren vanaf 2002 in Kaboel en commando's deden ver buiten hun missiegebied, in het geheim, mee met de door de Amerikanen geleide operatie Enduring Freedom. Dit was in strijd met de afspraken door de minister van 'defensie', Frank de Grave, gemaakt met de Tweede Kamer. Hij zegt nu van niets geweten te hebben. (VPRO Argos, 17 en 24 oktober 2007)

Sinds april 2002 worden Nederlandse F-16 gevechtsvliegtuigen ingezet in Afghanistan.

Na de terugtrekking van de Nederlandse militairen uit Zuid-Irak en voorafgaande aan de Uruzgan 'missie' was er een Nederlandse eenheid van 750 m/v in het PRT voor Bagram (Noord Pakistan).

In april 2005 ging een Nederlandse 'special forces'- eenheid, 250 commando's en mariniers, ditmaal met instemming van een kamer-meerderheid, naar ZO Afghanistan om mee te vechten in de operatie Enduring Freedom.

Beschaving

door: Ka

JOURNALIST VOOR DE VREDE 2007: KOERT LINDIJER

foto: Femke Teeling

Voor de vijfde keer koos het Humanistisch Vredesberaad de jaarlijkse Journalist voor de vrede. Het publiek had een voorkeur voor drie kandidaten: Joris Luyendijk, Henk Hofland en Koert Lindijer. Na een kort beraad koos de jury voor Lindijer om zijn indrukwekkende reportages over de roerige onbekende “hoorn van Afrika” en het Afrikaanse merengebied. Op de internationale dag van de vrede kwam hij persoonlijk van Nairobi naar Maastricht om de trofee te ontvangen

Juryrapport

In het juryrapport werd nadrukkelijk gewezen op zijn benadering vanuit het humane perspectief met oog voor de gevolgen voor de Afrikaanse bevolking. Enkele alinea's uit het rapport:

“Een kleine greep uit het werk van Lindijer: de hongersnood in Ethiopië in 1984, de gewelddadigheden in Mozambique (1980) Somalië (1991) en Soedan (sinds 1983). Hij schreef over de moordpartijen in Rwanda (1994) en de noodsituatie in Darfur (2004-heden). Met zijn boeiende, menselijke verhalen over de verre volkeren in Afrika geeft hij ons inzicht in die bijzondere samenlevingen, vaak levend in oorlog of aan de rand ervan. Oorlogen met verwoestende effecten, dikwijls veroorzaakt of verergerd door etnische verschillen, ongelijkheid en armoede. Hierbij spelen de hebzucht van rijke westerse landen naar grondstoffen en hun duistere politieke drijfveren een grote rol.

In interviews met de Afrikaanse politici gaat Lindijer geen moeilijke vragen uit de weg, en zijn analyses maken de lezer nieuwsgierig. De indringende beschrijvingen van menselijke wandaden zoals het gebruik van verkrachting als oorlogswapen en de steeds weer oploeiende rassenstrijd in Tsjad, doen huiveren en laten de lezer niet los.

In de recente regelmatige verslagen van de aanvallen op Somalië valt op dat hij humaan engagement weet te combineren met objectieve journalistiek. Zijn schrijfstijl is duidelijk, en de inhoud vol informatie. Koert Lindijer doet zijn werk ook onder zeer gevaarlijke omstandigheden, hij moet vaak reizen met lijfwachten en moet extra veiligheidsmaatregelen nemen. Dit dwingt respect af.

Ook met zijn boeken: ‘Een Kraal in Nairobi’, ‘Terug naar Rwanda’ en ‘Bittereinders’ heeft hij lof geoogst. Met liefde voor de mensen schrijft hij over de Afrikaanse sekten, cultuur en riten. De beschrijving van het nomadenleven van zijn vrienden in Kenia en hun eigen levensstijl heeft velen leesgenot gegeven.

Om al deze redenen beschouwt het Humanistisch Vredesberaad hem als een

journalist die een bijdrage levert aan een cultuur van vrede en geweldloosheid.”

De waardering voor Lindijer's werk en prijs kreeg media-aandacht in Nederland, zodat hij de kans waarnam om op zijn heel eigen wijze meer te vertellen over zijn vele ervaringen. De contacten met de rauwe kindsoldaten en slecht geïnformeerde Nederlandse overheden waren hier een voorbeeld van. Daarnaast gaf hij zijn eigen visie over de steun aan Afrikaanse landen (donoritis) en de benodigde bestuursveranderingen ter plekke. Hiermee werd duidelijk dat de informatie uit zijn gepubliceerde reportages slechts een kleine fractie van eindeloze waarnemingen was.

Waarom een journalist voor de vrede?

De wisseltrofee voor de Journalist voor de vrede heeft inmiddels een heel bijzondere waarde. Het gewichtige kunstwerkje van Tom Waakop stond al bij Stan van Houcke, Anja Meulenbelt, Mohammed Benzakour en Ramsey Nasr op de plank. Deze traditie is ontstaan na een spraakmakend debat op 7 februari 2003 in Rotterdam. Daar poneerde Hans Krikke de stelling dat *de media als doorgeefluik fungeren van de geconstrueerde werkelijkheid die de heersende elite welgevallig is*. Velen waren het met hem eens want juist in die periode werd ons een beeld opgedrongen over Irak, dat een invasie zou rechtvaardigen. Van de gerenommeerde Nederlandse journalisten of opiniemakers waren er weinig die kritische vragen over de veronderstelde bedreiging van de wereldveiligheid stelde. Ondanks de vereiste, bijna onmogelijke, onafhankelijkheid van journalisten vond het publiek dat engagement en een kritische kijk op nieuws wel belangrijk zijn voor goede journalistiek.

Onze afhankelijkheid van goede informatie blijkt nog steeds actueel. Zelfs nu, in 2007 heeft nog geen journalist de waarheid over de steun van Balkenende aan Bush kunnen duiden. En nog steeds is er weinig vertrouwen in de “waarheid” over Afghanistan of Iran. De uitspraak van Krikke lijkt nog steeds actueel.

Anke Polak

INTERNATIONALE DAG VAN DE VREDE 2007

IMPRESSIES UIT MAASTRICHT

Ook in het Centre Céramique te Maastricht werd stil gestaan bij die ene speciale dag, 21 september, die door de Verenigde Naties was uitgeroepen tot Internationale dag van de vrede. Een dag zonder bombardementen, een dag zonder gevechten, een dag voor bezinning over vrede. Het initiatief ging uit van het Humanistisch Vredesberaad.

Het begon allemaal om vier uur in de middag met activiteiten voor jongeren. Zij vermaakten zich prima met spellen, kleuren plakken en ballonnen. Ook konden de jonge musici samen met Harry en Timo een eigen protestsong schrijven op de poëzieworkshop. En terwijl ballonnen met een vredesboodschap naar de hogere luchtlagen weggleden werd er op de vierde etage gediscussieerd met jongeren over vechtmisaties en inspraak.

Intussen was er een indrukwekkende tentoonstelling te zien over de effecten van de atoombom op Hiroshima 60 jaar geleden en de verschrikkelijke gevolgen van de muur die anno 2007 in rap tempo om en door de Palestijnse gebieden wordt gebouwd door de Israëliërs. Het vredesmuseum met haar vele spellen trok de aandacht, maar de meeste belangstelling ging uit naar de tekeningen van jongeren uit de Filipijnen die een duidelijke eigen visie op vrede hadden. Speciaal voor deze gelegenheid hadden zij een selectie gemaakt van 30 vredestekeningen die 3 weken lang te zien waren in de stadszaal van het culturele centrum van Maastricht.

In de avond bleek dat het Maastrichtse college van B&W zich achter het idee schaarde dat ook hun burgemeester zich zou aansluiten bij de wereldwijde organisatie van *Mayors for Peace*, een steeds groter groeiende groep van burgemeesters die zich inzetten voor de uitbanning van kernwapens en hun burgers hoeden voor armoede, schending van mensenrechten en geweld. Deze geste was een geweldig initiatief voor vrede. Wethouder Costongs, die de avond opende, was blij dat deze keer ook Maastricht betrokken was bij de viering van deze dag. Hij maak-

Vredesvlaggen op stadhuis Weert

te vervolgens de naam bekend van de nieuwe Journalist voor de vrede: Koert Lindijer. Deze sloot zich na de prijsoverhandiging aan bij het forum dat speciaal voor Zuid Limburg was aangetrokken. George Vogelaar, regionaal journalist, was gespreksleider. Aan het panel namen verder deel: Jac Fijnaut, voorzitter van de vereniging *Stop Awacs*, Gert-Jan Krabben-dam van de GroenLinkse jongeren en Robert Soeterik, Midden Oosten deskundige. Een boeiend debat ontspon zich na de filosofische inleiding van Rene Gabriëls van de universiteit van Maastricht. Het ging over de invloed van media en van de publieke opinie, over de betrouwbaarheid van een overheid en de bemoeienissen van westerse landen in het verre Afrika. Alle deelnemers hadden hun eigen

inbreng in het debat. Gert-Jan legde de nadruk op ons gedrag tegenover het milieu, terwijl Robert vooral de aandacht vestigde op de miserabele situatie van de Palestijnen. De wereldvermaarde actie voor het bos bij Schinveld eind 2005 was natuurlijk ook onderwerp van gesprek. Zelfs de gespreksleider nam deel, begon over de verlenging van de Afghanistan-missie en peilde de opinie van de toehoorders.

De hele avond werd muzikaal en poëtisch omlijst door de bijzonder plezierige geluiden van de groep DOM: een presentatie van Harry Zevenbergen en Timo de la Mar uit Den Haag.

Anke Polak

ACTIEF TEGEN KERNWAPENS

Tera Fopma bij herdenking Hiroshima-Nagasaki 6 augustus 2006

foto Francien Hollander

Elk jaar wordt begin augustus wereldwijd herdacht dat er ooit kernwapens werden gebruikt op de Japanse steden Nagasaki en Hiroshima. Dat gebeurt ook in Nederland en Tera Fopma van Vrouwen voor Vrede is al tientallen jaren de bevlogen coördinator van deze herdenking. Jaarlijks maakt ze een tentoonstelling met afbeeldingen en teksten die illustreren wat kernwapens kunnen uitrusten. Ook formuleert ze een heldere oproep waaronder mensen hun handtekening kunnen zetten. Dit jaar luidde de tekst: *Nergens kernwapens. Dus ook geen Amerikaanse kernwapens in Nederland.* Ik voerde een gesprek met Tera kort na de herdenking in 2007.

Je hebt nu al vele herdenkingen voorbereid en je blijft steeds gemotiveerd om door te gaan?

Ja, want ik merk dat de kernwapens geen politiek item meer zijn. Alleen veel burgers kunnen ervoor zorgen dat de kernwapendiscussie weer op de politieke agenda komt. Daarom wil ik zoveel mogelijk mensen bereiken en de herdenking midden in Amsterdam is daarvoor een uitstekende mogelijkheid. De gesprekken met mensen zijn heel belangrijk om hen te informeren en te stimuleren om in actie te komen. Dat kan al plaatselijk beginnen door politieke partijen te benaderen. Mensen hebben geen idee dat er nog steeds 27.000 kernkoppen in de wereld zijn waarvan een aantal in Nederland (Volkel). Die 20 kernwapens met elk 13x de kracht van de atoombom op Hiroshima zijn Amerikaans. Maar ze zullen door Nederlandse vliegers gelanceerd worden. Nederland is hierdoor een kernwapenstaat geworden. Dit weten weinig mensen en velen reageren geschokt als ze dit horen.

Ook ben ik verbijsterd dat de NAVO van een verdedigingsorganisatie in een aanvalsorganisatie is veranderd en dat dit zomaar is gebeurd. Wie heeft er zitten slapen? Waarom horen we geen politici, waarom hebben de media hiervoor niets bericht? Burgers zullen de zaak aan de orde moeten stellen.

Hoe vind je de herdenkingsdag zelf?

Het is verrassend hoeveel mensen bereid zijn om handtekeningen op te halen en met hoeveel mensen er wordt gesproken. In feite is het gesprek bijna belangrijker dan de handtekening die wordt gezet. Geïnformeerde burgers zullen sneller in actie komen dan iemand die alleen een handtekening plaatst. Maar ook is het erg belangrijk dat wij luisteren naar wat mensen zeggen.

Was de actie dit jaar succesvol?

Op de dag zelf zijn 1200 handtekeningen opgehaald en de lijsten blijven lang binnenstromen. Mensen nemen lijsten mee en met name de lijsten uit de Nieuwsbrief van Vrouwen voor Vrede leveren veel reacties op. Het is echter elk jaar weer frustrerend wat de politiek doet, of liever gezegd niet doet met de handtekeningen. Zelden is het mogelijk met Nederlandse politici in gesprek te gaan.

Wie tekenen er vooral?

Het is opvallend hoeveel jongeren belangstelling tonen. Ook veel toeristen zijn bereid zich achter de actie te stellen. Veel Amerikanen die anders denken dan de regering Bush zijn zelfs erg blij dat hun stem op deze manier wel doorklinkt. Ook blijkt vaak de geringe hoeveelheid informatie die er bij voorbeeld ook in Amerika is. Bij een gesprek met personeel van de Amerikaanse ambassade over mini-nukes na een eerdere actie, bleek men totaal niet op de hoogte te zijn van het bestaan van deze kernwapens.

Ik merk dat je sterk benadrukt dat mensen lokaal in actie moeten komen tegen kernwapens.

Steden blijken het doelwit te zijn van aan-

vallen met kernwapens. Plaatselijke politici staan hier meestal niet bij stil en de acties van Burgemeesters voor Vrede onder leiding van de burgemeester van Hiroshima hebben nog lang niet alle burgemeesters wakker gemaakt. Soms is er een inspirerend voorbeeld. Zoals toen het 50 jarige echtpaar Dies en An van Sabben-Wagner de burgemeester van Helmond op bezoek kreeg en zij hem het boek van Karel Koster over de nucleaire dreiging hebben aangeboden.

Wat zou je nog meer wensen?

Dat niet alleen de politiek maar ook de media wakker worden. Zelfs in de gekochte reclametijd op televisie is wel aandacht voor dreigingen als het terrorisme. Je wordt opgeroepen alert te zijn, je voor te bereiden en je te verdiepen in wat de overheid doet. Maar het veel grotere gevaar van de nucleaire dreiging wordt niet voor het voetlicht gebracht.

Ik zou ook graag willen zien dat wordt uitgezocht of wij geld betalen of ontvangen voor de kernwapens die in Volkel zijn gestationeerd. Nederlanders zijn erg zuinig, dus het zou heel goed kunnen dat we geld ontvangen. En wie ontvangt wat en hoeveel?

Is er genoeg menskracht om dit allemaal aan te pakken?

Er kan natuurlijk veel worden samengewerkt tussen groepen mensen in de NAVO-landen. Tijdens de laatste Hiroshima herdenking werden we toegesproken door een Canadees die namens een aantal organisaties ons steun betuigde. En waarbij expliciet werd gevraagd samen te werken. We kunnen ook veel leren wat er bij voorbeeld in Canada al is gedaan.

En we kunnen ook gezamenlijk na- gaan of de aandacht die op het terroris-

me wordt gericht niet bewust afleidt van het veel grotere gevaar van een ramp met kernwapens. Er zijn allerlei richtlijnen voor oude en nieuwe gevaren maar niet voor een ramp met kernwapens. Nu weten we al jaren dat er in geval van een kernoorlog niets te redden valt.

Waarom steken veel burgers en zeker de overheid hun kop in het zand?

Misschien is het angst, maar iedereen weet dat angst een slechte raadgever is. Ook weten we dat de strijd tegen zoiets reëls als de aanwezigheid van kernwapens en de nieuwe NAVO-doctrine de enige manier is om echt iets te doen. En we willen toch dat de kinderen van nu een toekomst hebben zonder dreiging met kernwapens en dat het vele geld dat in ontwikkeling van deze wapens wordt gestopt beschikbaar komt voor betere doelen. Actiepunten die de vrouwenvredesbeweging bij haar start in 1979 nadrukkelijk heeft gekozen en zal blijven uitdra- gen.

Hoe zouden de acties in Nederland er concreet uit kunnen zien?

We zullen als samenwerkende organisaties (elf deden mee aan de Hiroshima-herdenking) blijven doorwerken op een heel gerichte manier. Misschien moeten we voorbeeldkaarten gebruiken zoals we deden met de acties tegen de kernproeven. We hebben toen de ambassades van landen die kernproeven deden bedolven onder de actiekaarten. En het bleek dat veel gewone mensen gingen nadenken over de kernproeven als ze hoorden dat er weer een kernproef was gedaan. Mensen die geïnformeerd zijn kunnen pas in actie komen.

Lineke Schakenbos

- korte berichten -

Vredesagenda

Housmans Peace Diary 2008 is weer verkrijgbaar! Deze Engelstalige agenda bevat, naast het agendadeel, veel informatie over 2000 vredesorganisaties in 150 landen. De agenda kost 16 euro en kan besteld worden bij: Housemans, 5 Caledonian Road, London N1 9DX of per e-mail: orders@housmans.com

Nieuwe aanbiedingen van de Museumwinkel

Onder meer het Wereldspel. Een bordspel waarin de spelers moeten samenwerken om de wereldvrede te handhaven.

Erg leuk als Sinterklaascadeau. Voor Nieuwjaar zijn er nieuwe wenskaarten o.a. met teksten van Gandhi en Martin Luther King. Meer hierover in de webwinkel www.vredesmuseum.nl U kunt ook bel- len: 015-7850137.

Handboek voor Geweldloze Actie

Pais heeft van de Haëlla Stichting een subsidie van 3.000 euro gekregen voor het maken van een Internationaal Handboek voor Geweldloze Actie. De internationale organisatie waartoe Pais behoort, War Resisters International, is al bezig met de uitvoering van dit project. Het Handboek

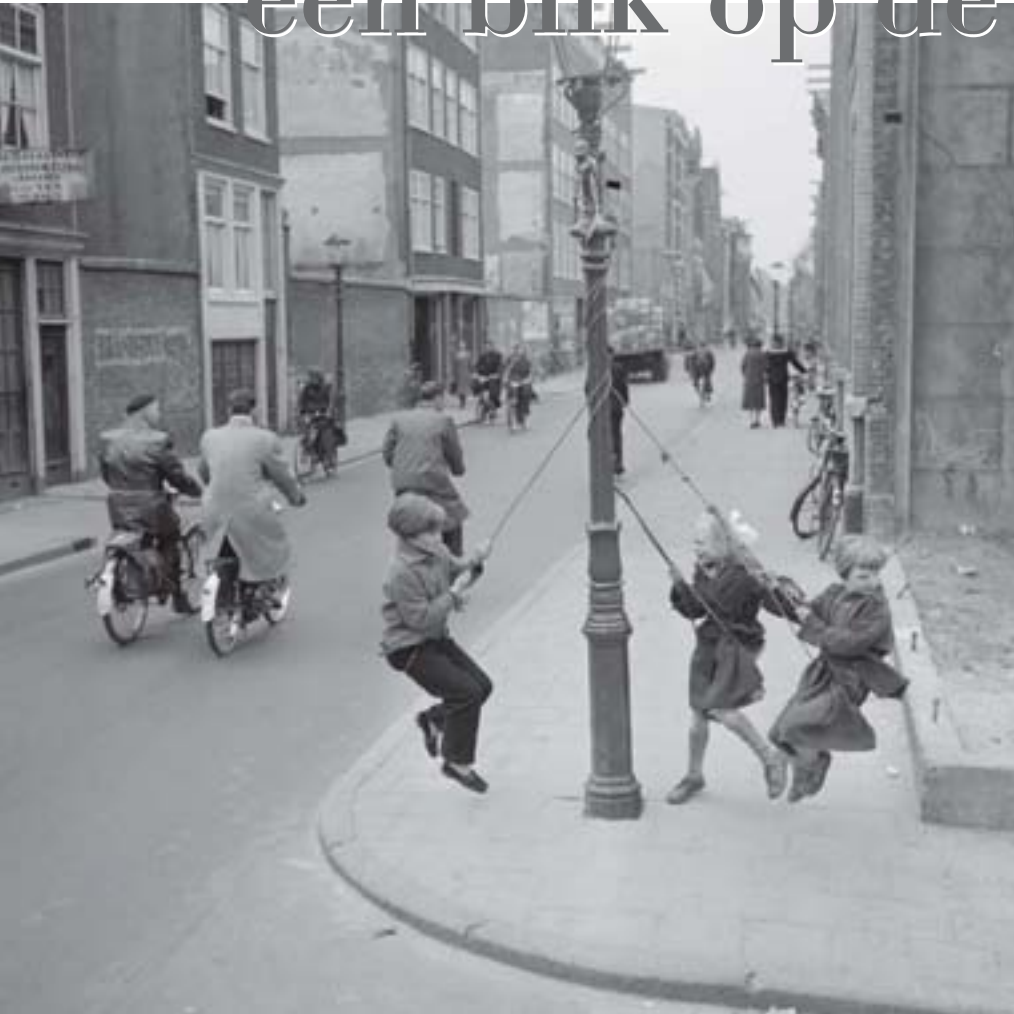
zal wereldwijd gebruikt worden bij trainingen in geweldloze actie. Er komen o.a. voorbeelden in te staan van succesvolle geweldloze acties in vele culturen.

Oorlogskas

Gevonden in het toch zo populistische Algemeen Dagblad: "Amerika pompte tot dusver 333 miljard euro in de oorlog in Irak. Voor dit bedrag kon het land ook 11.000 Van Goghs kopen. Of de allerarmsten ter wereld 5,5 jaar lang voedsel en onderwijs geven."

Chris Geerse

Bouwen aan vrede: een blik op de toekomst

Rapenburg Amsterdam 1956 © Dolf Kruger/Nederlands Fotomuseum

Kinderen als slachtoffer

Bij oorlog en geweld zijn kinderen meestal de grootste slachtoffers. Dat komt omdat zij kwetsbaarder zijn dan volwassenen en de bescherming die ze nodig hebben wegvalt. Kinderen kunnen op veel manieren slachtoffer worden. Ze kunnen gewond raken of dodelijk worden getroffen, ze kunnen ontmeend raken en van hun ouders worden gescheiden. Als ze dan worden opgevangen, ontstaan er vaak nog extra problemen, bijvoorbeeld als kinderen een te zware verantwoordelijkheid krijgen doordat ze voor hun jongere broertjes of zusjes moeten zorgen.

Kinderen kunnen ook nog op andere wijzen slachtoffer worden, bijvoor-

beeld doordat ze ingeschakeld worden als 'dader' in het geweld. Dat kan op diverse wijzen: kinderen worden bijvoorbeeld gebruikt als koerier of als wapen-smokkelaar in conflictgebieden. Ze kunnen ook direct in een gewelddadig conflict betrokken worden: als kindsoldaat, als (zelfmoord)terrorist, of zelfs als levende mijndetector. Want kinderen zijn in dat soort situaties wel handig: ze zijn wendbaar, ze kunnen op plaatsen komen die voor volwassenen onbereikbaar zijn, er wordt minder op hen gelet en niet te vergeten, ze zijn beter manipuleerbaar dan volwassenen en stellen niet zo snel moeilijke vragen. In deze situaties wordt dan wel keihard misbruik gemaakt van de kwetsbaarheid van kinderen, dader zijn valt dan samen met

slachtoffer zijn.

Ook indirect kunnen kinderen slachtoffer worden van oorlog en geweld, bijvoorbeeld als ze opgroeien in een situatie waarin ouders of andere belangrijke personen hun eigen leed onvoldoende verwerkt hebben en de last van het verleden als het ware aan de jongere generatie doorgeven. Zij lijden dan niet aan de oorlog zelf, maar aan de gevolgen ervan en ook dat kan voor grote problemen zorgen. Kortom, de gevolgen van deze vormen van slachtofferschap kunnen ernstig en langdurig zijn.

Nooit meer oorlog

De Tweede Wereldoorlog maakte miljoenen slachtoffers, waaronder vele kinderen. Het is dan ook geen wonder, dat de Verenigde Naties, na deze oorlog opgericht om 'een einde te maken aan de gesel van de oorlog', ook aandacht hadden voor kinderen. De morele agenda voor dit internationaal samenwerkingsorgaan bestond niet alleen uit de *Internationale Verklaring van de Rechten van de Mens*, er werd al snel gewerkt aan een dito *Verklaring van de Rechten van het Kind*. Centraal in deze laatste verklaring staan drie groepen rechten: rechten die betrekking hebben op identiteit en individuele integriteit; rechten die de bescherming en verzorging van kinderen betreffen en rechten die opvoeding en onderwijs moeten garanderen. In de visie van de Verenigde Naties hangen deze drie soorten rechten onverbrekkelijk samen. Maar het recht op onderwijs is cruciaal om de doelstelling van de Verenigde Naties, werken aan

wereldvrede, waar te maken. Dat blijkt ook uit de oprichtingsverklaring van Unesco, het internationale orgaan van de Verenigde Naties dat moet bevorderen dat alle kinderen en jongeren in de wereld voldoende opvoeding en scholing krijgen om een acceptabel bestaan op te bouwen. In de preambule van deze oprichtingsverklaring staat de volgende, vaak geciteerde, zin:

Aangezien oorlogen beginnen in de geesten van mensen zullen in de geesten van de mensen de verdedigingswerken van de vrede moeten worden opgebouwd.

Deze uitspraak wordt meestal opgevat als een rechtstreekse aanbeveling om opvoeding en onderwijs in dienst te stellen van het bevorderen van vrede, en dus tot vredeseducatie.

Wat is vredeseducatie?

Maar wat is vredeseducatie? Proclameren dat alle opvoeding en onderwijs in dienst moeten staan van het werken aan vrede is mooi, maar dan rijst onmiddellijk de vraag wat dat moet inhouden. Het probleem begint al als we vragen wat vrede is en geen genoegen nemen met de omschrijving 'de afwezigheid van oorlog'. Natuurlijk is afwezigheid van oorlog een goed iets, maar is dat altijd zo? In de beginjaren van het Hitlerregime voerde Duitsland geen oorlog, maar we kunnen eigenlijk ook niet van vrede spreken. Hetzelfde geldt voor dictatoriale staten die de rechten van hun inwoners verkrachten. Echte vrede is namelijk gekoppeld aan de handhaving van de rechten van de mens. Maar hoe zit het dan met de extreme armoede in sommige delen van de wereld? De Verklaring van de Rechten van de Mens kent ook economische rechten, gekoppeld aan de kwaliteit van het menselijk bestaan. Maar dan is een wereldorde met een beperkt aantal rijke landen en armoede voor mensen die buiten de boot vallen niet als een wereld in vrede te betitelen.

Het is geen wonder dat er in de loop van de jaren veel discussies zijn gevoerd over wat vredeseducatie is. We weten inmiddels, dat moderne oorlogen veelal niet voortvloeien uit de agressie van een of meer individuen, maar veel-

foto Joop Blom

eer uit politieke structuren en economische factoren. Dat betekent dat in vredeseducatie aandacht moet zijn voor de relatie tussen politieke problemen en voor scholing tot voldoende politiek bewustzijn en steun voor vredesinitiatieven. In de jaren vijftig werd dat vertaald in aandacht vragen voor zaken als de gevaren van atoomwapens, van de wapeningswedloop en de Koude Oorlog, de opbouw van mondiaal bewustzijn en een betere verstandhouding tussen de volken, de uitbouw van de Verenigde Naties tot een wereldregering, etc.

In de jaren zestig en zeventig kwam er meer aandacht voor de armoede in de wereld en de macht van economische en politieke structuren over mensen. Vredeseducatie werd daarmee ook bewustwording van deze structuren en van de mogelijkheden om zich daar-

van te bevrijden. Het ging niet meer alleen om het tegengaan van geweld en behoud van het leven, maar ook om het bevorderen van de kwaliteit van het leven. Niet alleen het leven zelf was belangrijk, maar ook de humane kwaliteit ervan. Daarbij ontstond er wel een onoplosbaar probleem met betrekking tot de waardering van het 'bevrijdend geweld': mag de onderdrukte zich met geweld verzetten tegen zijn overheerser? In de praktijk kreeg de kritische opvatting echter nauwelijks voet aan de grond, het bleef altijd bij kleinere projecten van korte duur. In de jaren tachtig werden ze vrijwel geheel verdrongen door de acties van de vredesbeweging tegen de nieuwe wapeningsronde.

De beëindiging van de Koude Oorlog leidde helaas niet tot vrede en een veilige wereld. Het geweld werd als het

ware 'gedemocratiseerd' door de wereldwijde verspreiding van handzame wapens. Bij het ontbreken van een algemeen geaccepteerde wereldstructuur ontstond er een chaotische wereld vol kleinere en grotere conflicten. Omdat er heel gemakkelijk aan wapens valt te komen worden ze veelal met een overvloed aan gruwelijk geweld uitgevochten. En juist dit geweld treft vooral kinderen.

Bouwen aan een cultuur van vrede

In de jaren negentig kwamen de Verenigde Naties met een nieuwe invulling van vredeseducatie: de opbouw van een cultuur van vrede. Uitgangspunt daarbij was, dat de oorzaken van oorlogen en geweld niet in eerste instantie liggen in politieke beslissingen of economische omstandigheden. Deze spelen wel een rol, maar de diepere oorzaken liggen in de culturen van mensen. Cultuur betekent dan dat wij onze wereld zelf vormgeven, met onze techniek, met onze wetenschap, maar ook met onze maatschappelijke instellingen, onze taal, onze waarden, regels en gebruiken. Daarom bepaalt onze cultuur ook hoe we tegen de wereld aankijken, wat we vanzelfsprekend vinden en wat vreemd en wat onze mogelijkheden zijn om ons in die wereld te manifesteren. Een mens moet zich aan zijn cultuur aanpassen, anders zou hij niet overleven.

Het probleem is echter, dat een cultuur ook heel gewelddadig kan zijn en dat is bij de dominante wereldculturen het geval. Dat heeft tot gevolg dat vrijwel iedereen geweld ziet als een vanzelfsprekendheid die nu eenmaal bij het leven hoort. Geweld is zelfs zo normaal, dat het een belangrijk ingrediënt is van vermaak en verstrooiing, waardoor elk opgroeiend kind als het ware met de paplepel krijgt ingegoten dat geweld erbij hoort.

Gelukkig is dat niet het hele verhaal. Ten eerste is een cultuur nooit helemaal gewelddadig, anders zou ze zichzelf vernietigen. Geweld wordt ook bestreden om het binnen de perken te houden. De overheid claimt niet voor niets het monopolie op geweld. Bovendien bestaat er ook een lange traditie

van weerstand tegen oorlog en geweld en zijn alternatieve manieren ontwikkeld om conflicten op te lossen. Een tweede punt is dat culturen kunnen veranderen en ook veranderd worden. Mensen zitten niet helemaal aan hun cultuur vast, ze hebben mogelijkheden om hun cultuur bij te sturen. Maar dat gaat niet vanzelf en het kost veel doorzettingsvermogen en geduld, vooral als we in een bepaalde richting willen sturen.

De Verenigde Naties hebben dit idee van vrede door middel van de opbouw van een niet-gewelddadige cultuur officieel gelegitimeerd door het jaar 2000 uit te roepen tot het Internationale Jaar van een Cultuur van Vrede en Gewelddoosheid en de eerste tien jaar van de 21^e eeuw tot het Internationale Decennium voor een Cultuur van Vrede en Gewelddoosheid voor de Kinderen van de Wereld. Dat betekent dat iedereen op zijn eigen niveau in de eigen omgeving kan bijdragen aan de aanpak van het geweld, zoals dat zich in de eigen omgeving voordoet.

Uitwerking

Vredeseducatie betekent jonge mensen opvoeden vanuit en in het besef dat ze niet alleen opgroeien voor zichzelf, en ze uitdagen om verantwoordelijkheid te accepteren voor het eigen bestaan, maar ook voor de wereld. Die wereld bestaat allereerst uit je verwanten en de mensen in de omgeving, maar strekt zich ook uit tot de mens op afstand en omvat uiteindelijk de hele aarde met heel de levende schepping. Dat is erg weids geformuleerd, maar het betekent uiteraard niet dat je als individu alle lasten van de hele wereld op je nek zou moeten nemen. Het betekent wel dat men zich als mens verbonden kan voelen met de problemen van de ander en vanuit dit inzicht kan bekijken wat je in je eigen omgeving en op je eigen niveau kunt bijdragen aan de oplossing van die problemen. Een vredescultuur opbouwen betekent dan ook dat men vanuit een mondiaal bewustzijn lokaal aan de slag gaat. Dat wordt ook uitgedrukt met de bekende slogan: *'Think globally, act locally!'* Vredeseducatie richt zich daarom zowel op de ontwikkeling van oordeelvaardigheid met be-

trekking tot de grote mondiale problemen als op het aanreiken van de middelen om in de eigen omgeving de cultuur van vrede en gewelddoosheid vorm te geven. Inzicht in de mondiale problemen houdt onder andere in dat de leerlingen op school geïnformeerd worden over conflicten, de actuele en historische achtergronden ervan, de standpunten van de verschillende partijen en de mogelijke oplossingen. Dat alles uiteraard op het eigen niveau, maar versimpeling mag een kritisch inzicht niet in de weg staan. Andere onderwerpen zijn bijvoorbeeld de wapenhandel, de economische situatie in conflictgebieden, het ontstaan van vooroordelen en vijandbeelden, misbruik van propaganda, etc. Daarbij kan de geschiedenis een belangrijke rol spelen om inzicht te verdiepen.

Bij de vaardigheden kunnen we denken aan zaken als geweldloze communicatie en conflictoplossing, bemiddeling door kinderen zelf bij ruzies en conflicten (peer mediation), problemen oplossen door samenwerking, vooroordelen en vijandbeelden analyseren en doorzien, jezelf kritisch op de hoogte stellen door informatie vanuit verschillende gezichtspunten te verzamelen en verwerken, leren luisteren naar wat een ander zegt zonder zelf al een mening te hebben, etc. Belangrijk bij deze vaardigheden is dat het niet gaat om trucjes of gegarandeerde technieken, maar dat de leerlingen zich ook bewust worden van hun eigen waarden, de basis ervan en deze kunnen bespreken.

Het gaat om bewustwording van wat verantwoordelijkheid voor de wereld concreet kan betekenen en wat er voor nodig is om dit waar te maken. Zo'n ervaring zal de wereld niet onmiddellijk veranderen, maar ze kan wel bijdragen aan een cultuur met meer onderling respect en een positieve oriëntatie op de toekomst. Want dat is wat vredeseducatie mensen in onze complexe en moeilijke tijden wil bieden, de visie dat voor de opbouw van een vredescultuur ieder mens er toe doet. Dat is naar mijn overtuiging ook wat opvoeders aan hun kinderen duidelijk moeten maken.

Lennart Vriens

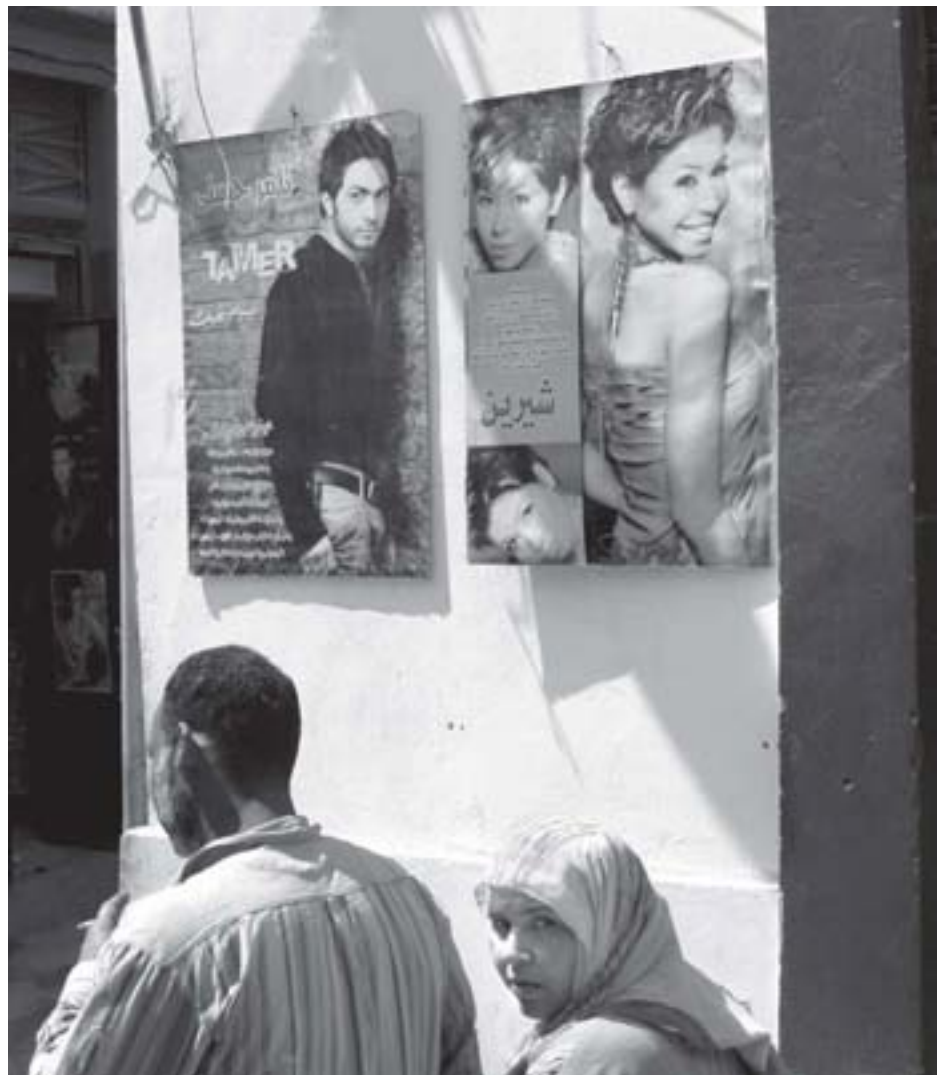
Onder het oog van Kaddafi

Idealen en imago van een leider tegenover een weerbarstiger werkelijkheid. Kleinschalige bedrijvigheid, vluchtelingen uit Darfur en westers geklede brommernozeams laten zich weinig gelegen liggen aan een samenleving zoals die door de grote leider wordt voorgestaan. En het beeld van de bedoeïenen-leider verstofft langzaam maar zeker.

FOTO'S BERT SPIERTZ

Defensie Industrie Strategie

Jawel, hij is er: een heuse Nederlandse 'Defensie Industrie Strategie (DIS)'. Het is een document van omvang. Nederland loopt daarmee voorop in Europa en behoort ogenschijnlijk tot de grote defensie landen, die ook een dergelijk document publiceren. Niet alleen stuurt onze overheid troepen naar Zuid-Azië, om daar aan onze veiligheid hier te werken, maar ze gaat ook structuur brengen in de productie en verkoop van wapens.

Een leger zonder wapenindustrie, is als een mens aan een infuus, als het weggehaald wordt ben je verloren, zo spreekt uit het document. De DIS straalt ook realisme uit. Nederland zal niet op eigen houtje gaan opereren. Europese samenwerking wordt daarom herhaaldelijk genoemd, maar iedereen die kijkt naar de belangrijke wapenaankopen door de Nederlandse krijgsmacht zal dat niet al te serieus nemen. Een groot deel is immers van Amerikaanse makelij en dáár ligt dan ook een belangrijk deel van de samenwerking; de JSF is het meest in het oog springende voorbeeld.

Ik hoorde al verschillende mensen zeggen dat het DIS niet veel nieuws bevat. Het DIS is echter een bundeling van feiten, subsidiemogelijkheden, visies en propaganda binnen één kافت, waarbij Defensie het voortouw heeft, die moet lei-

den tot meer geld voor de wapenindustrie en een gericht beleid, waarbij zoveel mogelijk problemen vakkundig weggerukt zijn. Deze nieuwe tekst heeft de bedoeling dat aan een eigen Oranje-blauw wapenindustrie wordt gewerkt. Het DIS komt bovendien nadrukkelijk terug in de belangrijkste documenten van het ministerie van Defensie van dit jaar: 'Wereldwijd Dienstbaar', waarin Middelkoop, de visie van de regering op het gebied van de krijgsmacht uiteenzet en de Defensiebegroting. Beide bevatten ronkende teksten die uitdragen dat Nederland meedoet aan expeditieaire operaties wereldwijd in het hoge geweldsspectrum. In dat kader moeten we ook de DIS zien.

Bron: Defensie Industrie Strategie, augustus 2007, Ministerie van Defensie www.stopwapenhandel.org/informatie/Overheid/overig/

Martin Broek

Pensioenfondsen en de wapenindustrie

Sinds november heeft de Campagne tegen Wapenhandel op de website www.stopwapenhandel.org een pensioenwijzer staan die aangeeft welke pensioenfondsen in de wapenindustrie beleggen. De website is een up-to-date vervolg op een rapport dat afgelopen zomer werd gepubliceerd. Sindsdien hebben een paar pensioenfondsen uitsluitingenlijsten gepubliceerd. PGGM, na ABP het grootste fonds, neemt momenteel het voortouw: het belegt in geen van de tien grootste wapenfabrikanten; veertien andere bedrijven staan op de zwarte lijst vanwege betrokkenheid bij landmijnen, clusterbommen of kernwapens. De pensioenwijzer laat niet alleen zien in welke wapenbedrijven de verschillende pensioenfondsen beleggen, ook is er de mogelijkheid om een brief te sturen waarmee je je pen-

sioenfonds kan laten weten dat je vindt dat ze hun belang in de wapenindustrie moeten stoppen.(FS)

Frankrijk wil wapenexport bevorderen

Afgelopen zomer boekten onze Britse collega's van de Campaign against Arms Trade succes toen onverwacht besloten werd de Defence Export Services Organisation (DESO) op te doeken. Het was de kroon op een jarenlange campagne tegen deze miljoenenverslindende wapenhandelpromotie op kosten van de schatkist.

De nieuwe Franse regering is daarentegen juist druk doende een vergelijkbare organisatie uit de grond te stampen. Zo moet bijvoorbeeld de Rafale, Frankrijks trots op het gebied van gevechtsvliegtuigen, in het buitenland aan de man gebracht worden. In oktober verloor fabrikant Dassault een Marokkaanse order aan Lockheed Martin's F-16.(FS)

Toch Nederlandse wapens naar Israël

In een pas verschenen rapport meldde de Campagne tegen Wapenhandel dat Nederland momenteel vrijwel geen directe wapenexporten naar Israël toestaat, maar wel grote hoeveelheden wapens en munitie via Schiphol naar Israël door laat gaan. Met de inkt amper droog moet die stelling alweer worden verlaten. Op 16 oktober stuurde de regering een brief naar de Kamer waarin de verkoop van onderdelen voor Hawk luchtafweersystemen aan Israël, die bij Defensie overtuigend waren geraakt, werd aangekondigd. Het is het zoveelste voorbeeld van een overheid met dubbele petten: controleur én exporteur van wapens. Opvallend overigens dat het beleid wordt versoepeld op het moment dat de overheid er zelf aan kan verdienen.

Frank Slijper

In Memoriam Hester de Ree – de Vos

*Het is geen lafheid, noch kleinmoedig falen,
Wanneer een mens, vermijdend wreder nood,
Zijn leven schuwt en zoekt de dood...*

*Beter te sterven mild van harte
Dan onontwikkbaar leed te tarten
Tot scha van geest en waardigheid.
Hoeveel benarden zijn reeds door de dood bevrijd!
Doch velen die zijn hulp misprezen
Weten nog niet hoe zoet hij soms kan wezen.*

Giuliano de Medici

Op 30 oktober 2007 is Hester de Ree overleden. Vanaf het begin van de strijd tegen de neutronenbom in 1977 was ze actief in het "initiatief stop de neutronenbom". Dertig jaar lang bleef ze meedoen tot in wat later "Stop de wapenwedloop" ging heten, één van de organisaties die dit blad uitgeven. "Stop" kon altijd op haar rekenen. Met de dood van Hester zal ik een trouwe kameraad en bondgenoot in de strijd tegen de bewapening missen.

Guido Schokker, samenwerkingsverband stop de wapenwedloop.

VRAGEN OVER VREDESMAGAZINE

Meerkeuze vragen kunt u beantwoorden door omcirkeling van uw keuze of door doorstrepen van de andere mogelijkheden.

Vormgeving

1. Aantal foto's in dit nummer:	te weinig	goed	te veel	
2. Voorkeur kleurgebruik:	zwart/wit	met één extra kleur		full color
3. Voorkeur lettergrootte in vergelijking met die in dit nummer:	kleiner	't zelfde		groter
4. Andere opmerkingen over de vormgeving:				

Inhoud

- De aandacht in dit nummer voor
1. Analyse veiligheidspolitiek op (inter)nationaal niveau:	is	te weinig	goed	te veel
2. Bewapening en wapenhandel:		te weinig	goed	te veel
3. Vredesacties (demonstraties, manifestaties, boycotts, petitie etc.):		te weinig	goed	te veel
4. Geweldloze conflictoplossing:		te weinig	goed	te veel
5. Vredescultuur, vredesopvoeding en -educatie:		te weinig	goed	te veel
6. Nationale media, geweld, vijandsbeelden en oorlogspropaganda:		te weinig	goed	te veel
7. Boeken, film, toneel, tentoonstellingen, etc. i.v.m. oorlog en vrede:		te weinig	goed	te veel
8. Aan welke niet genoemde thema's/onderwerpen zou (meer) aandacht moeten worden besteed?				
9. Welk thema/onderwerp zou u graag in het onderzoeksdossier behandeld zien?
10. Andere opmerkingen over de inhoud in het algemeen of over een specifieke bijdrage:

Persoonlijke gegevens (als u dat wilt uw naam):

1. Geslacht:	v	m			
2. Leeftijd:	< 25	25 tot 34	35 tot 44	45 tot 64	> 64
3. Lid/donateur vredesorganisatie(s):	ja	nee			
zo ja, welke?					
4. Heeft u een internetverbinding?	ja	nee			
Bent u voor de koppeling van het tijdschrift aan een website:	ja	nee			
zo ja, op welke wijze?					
- Deze bladzijde/dit gedeelte (desgewenst een kopie) opsturen naar: Vredesmagazine Obrechtstraat 43 3572 EC Utrecht

TROTS OF IS HET VEELEER ANGST?

HANS FEDDEMA

De natiestaat is weer 'in'. We wisten het al enigszins door het aantal zetels voor de PVV-lijst van Geert Wilders tijdens de verkiezingen of door de score die hij maakt in de opiniepeilingen. Maar de vreemde en overtrokken reactie op 'de toespraak' van prinses Maxima gaf aan dat er in het onderbewuste van de Nederlandse ziel een en ander gaande is. De kern van haar betoog was dat onze samenleving veelzijdig en niet in één cliché te vatten is. Je kunt dit zien als een compliment, maar sommige media en vooral Paul Scheffer (en ook Wilders) gingen het uitleggen als beledigend. En meteen kwamen er meer verontruste geluiden, zelfs van Oranjeverenigingen. Het duidt op angst, die al langer sluimert, ook in andere landen. Angst dat wij onze eigenheid kwijt raken. Sociologen zien dat als onzekerheid over een

te snel oprukkende buitenwereld. Dus dat we meer Europees, mondiaal en multicultureel aan het worden zijn. De moslim in ons midden wordt zo tot katalysator van een brede angst gemaakt. We gaan ons ineens vastklampen aan de joods-christelijke traditie, hoewel we er al lang niets meer mee deden. De buitenwereld wordt gezien als bedreigend en dan is de nationale identiteit, hoe ongrijpbaar ook en hoezeer ook in ontwikkeling, een toevlucht. Populisten spelen daar op in en vinden het heerlijk wij-zij-denken in de samenleving te brengen, of vijanddenken, door angst jegens een bevolkingsgroep te voeden. De zeer ouderen onder ons herinneren zich dat mechanisme wellicht nog van de jaren dertig. Nationalisme wordt dan al snel een gevaarlijk voertuig voor haat.

Recente cijfers van het Centraal Bureau voor de statistiek (CBS) tonen aan, dat er in Nederland geen miljoen, maar slechts 850.000 moslims wonen, dus één op de twintig Nederlanders. Maar het zal het angst aanjagen van populistten over een toenemende islamisering van ons land niet doen verstommen. *Trots op Nederland*, zoals de beweging van Rita Verdonk gaat heten, zou volgens de NOVA enquête van 29 oktober, bij verkiezingen nu, 29 kamerzetels halen.

Het werkt, als je de mensen bang maakt, dat hun vaderland in de gevarenzone ligt en als er een zondebok voorhanden is, op wie kan worden afgereageerd. Zo begon het vaak en dan zijn we later verbaasd, dat het met veel geweld uit de hand liep.

NIEUWSARTIKELLEN OVER DE 'NIEUWE OORLOG'

Voor vredesactivisten die op de hoogte willen blijven van de berichtgeving over de 'Nieuwe Oorlog' is AnderNieuws onmisbaar. Iedere twee weken worden drie artikelen uit de internationale pers vertaald in het Nederlands en samen met zo'n vijftien onvertaalde artikelen op de website geplaatst. De onvertaalde artikelen zijn meestal in het Engels en zijn voorzien van een Nederlandse inleiding.

Een aantal titels met fragmenten uit AnderNieuws, week 44.

In VS protesteren duizenden tegen Irak-oorlog

Tienduizenden mensen in steden door de hele VS hebben deelgenomen aan demonstraties tegen de oorlog in Irak. De acties vielen samen met de vijfde verjaardag van het besluit van de Amerikaanse Senaat om de invasie van Irak goed te keuren. De deelnemers riepen het Congres op om de geldkraan voor de oorlog dicht te draaien.

Bush biedt aan om Koerden te bombarderen

De regering-Bush overweegt om luchtaanvallen in te zetten tegen de Koerdische rebellengroep PKK in Noord-Irak. Deze stap zou een poging zijn om een Turkse invasie in dat land te voorkomen.

Witte kerels met geweren: Canadese soldaten in Afghanistan

Het is vooral de visie van militaire functionarissen over de Canadese militaire missie in Afghanistan die in de media aan bod komt. Dit artikel uit Z Magazine werpt licht op de aspecten van de missie waarover de functionarissen van strijdkrachten en regering maar zelden spreken.

'Veel mensen in het Amerikaanse leger vinden Bush en Cheney ongeleide projectielen'

In een interview met Der Spiegel spreekt de in Amsterdam wonende militaire historicus Gabriel Kolko over het vooruitzicht van een oorlog met Iran.

AnderNieuws wordt gemaakt door het Landelijk Platform tegen de 'Nieuwe Oorlog' en is te vinden op: www.vredessite.nl/andernieuws

Wie deze uitgave iedere twee weken wil ontvangen, kan zich op de Vredessite abonneren op de mailing list.

<http://www.vredessite.nl/>

Jongeren van UNOY Peacebuilders op het People Building Peace Congres foto Mariean Schot

SAMEN BOUWEN AAN VREDE

Dit was het motto van het jaarcongres 2007 van People Building Peace Nederland (PBP-NL). Het congres vond plaats op 1 oktober bij het ICCO in Utrecht.

PBP-NL is een coalitie van meer dan 40 organisaties die zich willen inzetten om gewelddadige conflicten te voorkomen of op vreedzame wijze te beëindigen. Het congres werd georganiseerd door het NEAG (Alternatieven voor Geweld) dat het secretariaat van de coalitie voert. Aan het congres namen 57 mensen deel vanuit 32 van de aangesloten organisaties. Zij overlegden over samenwerking bij het vestigen van een cultuur van vrede en geweldloosheid. Meer over PBP-NL op www.neag.nl. De internationale coalitie People Building Peace is te vinden op www.peoplebuildingpeace.org

Janne Poort –van Eeden

Er is tegenwoordig nogal wat discussie over de vraag of de NAVO moet blijven voortbestaan. De omverwerping van het communisme (in Rusland en in diverse Oost-Europese landen) heeft deze vraag doen opkomen.

Het is natuurlijk geen toeval dat, hoe intensief deze discussie dikwijls ook is, daaraan totaal geen aandacht wordt besteed door de betrokken regeringen. Die vinden het kennelijk vanzelfsprekend om op de oude voet door te gaan en worden daarin gesteund door de economische machthebbers in hun eigen land.

Die houding is ook begrijpelijk, wanneer men bedenkt dat tegenwoordig deze economische (en politieke) macht niet zozeer bedreigd wordt door de neokapitalisten die in Oost-Europa de macht hebben overge-

nomen, maar door anderen. Dat zijn delen van de in opkomst zijnde Derde Wereld, die dikwijls weinig affiniteit vertoonden met de toenmalige communistische regimes in Oost-Europa maar zich wel (vooral economisch) onderdrukt voelden door het rijke West-Europa en Noord-Amerika.

Na de anticommunistische omwentelingen in Oost-Europa is er dus een sterk kapitalistisch blok in heel Europa ontstaan, dat zich in toenemende mate bedreigd voelt door delen van de in opkomst zijnde Derde Wereld. Deze belangentegenstelling zou wel eens gevaarlijker voor het behoud van de vrede kunnen worden dan die tussen Oost en West van destijds.

Fred van der Spek

**SPEK
take1**

De weg naar oorlog is geplaveid met leugens

foto Joop Blom

Openheid over Irak

Mededeling voor de abonneés

Dit Vredesmagazine is het tweede blad dat we dit jaar samen met een aantal andere vredesclubs gemaakt hebben. Het eerste was Hollanditis.Nu dat in het voorjaar verscheen. Dit nummer is een proefnummer voor een gemeenschappelijk tijdschrift. Samen met Hollanditis.Nu en de twee verschenen VD AMOK nummers vormt het de lopende jaargang van VD AMOK.

Onze inbreng in de gezamenlijke redactie bestaat onder meer in het produceren van dit onderzoeksdossier. We zijn benieuwd naar jullie reacties. We hopen door te gaan met verdere samenwerking. Let op de omroepberichten.

Redactie VD AMOK

Taai en onredelijk verzet tegen openheid

Bij het onderzoek naar de manier waarop Nederland de oorlog met Irak is ingeroemd, gaat het vooral om twee problemen:

1. De vraag of er van Irak een zodanige bedreiging uitging, dat een oorlog noodzakelijk was om dit gevaar weg te nemen. Het kernpunt is of Irak in het bezit was of op korte termijn kon komen van 'massavernietigingswapens' – nucleaire, biologische of chemische ladingen en de middelen om deze te transporteren.

2. De vraag of een dergelijke oorlog ook volgens internationaal recht legitiem zou zijn, gezien het feit dat er geen uitdrukkelijke actuele resolutie van de VN-Veiligheidsraad voorhanden was om het gebruik van geweld te rechtvaardigen. Heeft de Nederlandse regering het parlement alle relevante feiten ter beschikking gesteld om tot een afgewogen oordeel te kunnen komen? Mocht dat niet het geval zijn, dan rijst de vraag naar de motieven van de regering. Voor de

hand ligt dat men de eigen positie in het debat niet heeft willen ondermijnen door nuanceringen aan te brengen, gebaseerd op feiten die de regering wel degelijk bekend waren. Zo'n werkwijze staat wel op gespannen voet met de informatieplicht die de regering naar het parlement toe heeft.

Daarnaast kan het ook zijn dat de regering voor zijn (in tweede instantie alleen politieke) steun aan de oorlog andere redenen heeft gehad dan de argumenten die openlijk naar voren zijn gebracht. Te denken valt aan 'regime change' in Irak, terwijl het officieel alleen ging om ontwapening. Ook is het mogelijk dat motieven een rol gespeeld hebben die eigenlijk buiten de hele kwestie Irak staan zoals het behoud van de Atlantische band en de ambities van de Nederlandse regering om zijn minister van Buitenlandse Zaken De Hoop Scheffer kandidaat te stellen voor het ambt van secretaris-generaal van de NAVO.

Er moet worden bedacht dat in de praktijk bij een dergelijke beslissing binnen de politieke elite vaak een combinatie van verschillende motieven een rol speelt, motieven die lang niet allemaal in de 'strategische communicatie' naar buiten worden aangegeven. De neoconservatief Wolfowitz heeft het als volgt uitgedrukt: "De waarheid is dat om redenen die veel te maken hebben met de regeringsbureaucratie in de VS, we uitkwamen bij de ene kwestie waar iedereen het over eens was, de massavernietigingswapens als kernmotief." (Vanity Fair, 9 mei 2003)

In de Nederlandse context is ook de binnenlandse politiek nog van belang geweest, vooral omdat die in de loop van de cruciale periode veranderde onder invloed van een regeringscrisis en nieuwe verkiezingen. Terwijl het CDA in 2002 in eerste instantie over rechts regeerde met VVD en LPF leek begin 2003 een coalitie met de PvdA in zicht te komen.

Ten slotte dringt zich langzamerhand vraag op waarom er bij het CDA en zijn premier zoveel weerstand bestaat tegen een op zich normaal parlementair onderzoek of enquête naar de Nederlandse houding in de aanloop van de oorlog tegen Irak. Dit taai en tegen elke redelijkheid ingaande verzet, dat ten slotte de PvdA-fractie in de Tweede Kamer er zelfs toe heeft gebracht bij voorbaat af te zien van een elementair parlementair recht, laat natuurlijk dubieuze motieven vermoeden.

Mogen we een gokje wagen? De regering heeft het motief voor steun aan de oorlog en de juridische rechtvaardiging naar buiten toe fraaier voorgesteld dan de eigen diensten en ambtenaren verantwoord vonden. Balkenende heeft zich verlekkerd laten inpakken door Blair. Dat alles zou in een enquête naar buiten komen en weer worden wegge-masseerd. Maar dat de militaire steun aan de oorlog om opportunistische binnenlandspolitieke motieven werd omgezet in politieke steun, dat moet vooral verborgen blijven.

Kees Kalkman

Een vuile oorlog ingerommeld?

Wat er in de loop van de tijd door ijverige journalisten is onthuld over de voorgeschiedenis van de politieke steun aan de oorlog in Irak.

1. Een ambtelijke brainstorm

Op 9 augustus 2002 wordt op het Ministerie van Buitenlandse Zaken onder leiding van minister De Hoop Scheffer, een brainstormsessie gehouden over Irak. Volgens het KRO-programma Reporter van 25 maart 2007, dat op basis van anonimiteit heeft gesproken met een topambtenaar, zijn alle aanwezigen het eens: "Er komt oorlog en Nederland zal de Verenigde Staten steunen. Politiek én militair." In een ambtelijke nota tien dagen later (waaruit Reporter citeert) wordt het allemaal wat meer omfloerst uitgedrukt: "De uitspraken die de VS-autoriteiten sindsdien [na de speech van President Bush over de 'as van het kwaad'] hebben gedaan hebben dit land inmiddels op het hoogste niveau gecommitteerd tot het bewerkstelligen van een zgn. 'regime change' in Irak." Juridisch ligt een actie die gericht is op regime change echter lastig. "Het verdient dan ook aanbeveling dat Nederland uit blijft gaan van de noodzaak van de ontmanteling van de Iraakse MVW [massavernietigingswapens]. In die benadering zou 'regime change' een mogelijk gevolg van militaire actie kunnen zijn, niet een doel. Een dergelijke actie moet worden gemotiveerd door de vaststelling dat dit land in gebreke blijft de relevante VN-resoluties na te leven."

2. De militaire spionageberichten

De Nederlandse militaire inlichtingendienst MIVD heeft als taak bedreigingen met massavernietigingswapens tegen de veiligheid van Nederland of Nederlandse troepen in het buitenland in kaart te brengen. De dienst hield Irak al sinds jaar en dag in de gaten. In het jaarverslag over 2001 wordt als belangrijkste gevaar gezien "beëindiging van het VN-sanctieregime." In dat geval kan worden verwacht dat Irak "zal doorgaan met zijn programma's voor de ontwik-

foto Andy Laithwaite

keling van niet-conventionele wapens". De dienst analyseert dat dit komt omdat de conventionele militaire kracht van Irak dermate is verzwakt dat het land geen partij meer is voor de buurlanden. Ook in het jaarverslag over 2002 is nergens sprake van een acute dreiging. Inzake de mogelijkheid dat Irak in het verleden zelfstandig een eenvoudig kernwapen had kunnen ontwikkelen wordt de redenering van het internationale atoomagentschap IAEA gevolgd, dat Irak daarvoor "zonder sanctieregime"

vijf tot zeven jaar nodig had gehad. Wat betreft biologische en chemische wapens wordt gesteld dat het "mogelijk is dat Irak nog over een restant strijdmiddelen beschikt". Ten aanzien van de overbrengingsmiddelen wordt geconstateerd dat Irak "alleen met omvangrijke buitenlandse hulp in staat zou zijn geweest een ballistische raket met een bereik van 1000 km of meer te ontwikkelen."

De jaarverslagen van de MIVD zijn voor het publiek vrijgegeven in de vorm

van geschoonde versies. In zijn baanbrekende publicatie 'Hollandse Oorlogslogica' (NRC Handelsblad 12 juni 2004) doet Joost Oranje verslag van zijn op eigen bronnen gebaseerde inzage in meer geheime documenten. Zo wordt in een vertrouwelijke notitie van de Directie Algemene Beleidszaken (DAB) van het ministerie van defensie van 1 augustus 2003 – op een moment dat er al veel meer twijfels waren gerezen over het bestaan van Iraakse massavernietigingswapens – een kanttekening geplaatst bij een brief van Minister van Buitenlandse Zaken De Hoop Scheffer van 4 september 2002, waarin deze stelt dat er geen twijfel is dat Irak na het vertrek van de wapeninspecteurs (UNSCOM) in 1998 is doorgegaan met de ontwikkeling van biologische en chemische wapens. De MIVD stelt dat hierbij "een kritische noot op zijn plaats is. (...) De MIVD heeft steeds gesteld dat Irak over de mogelijkheid beschikte om de productie op korte termijn te hervatten en dat moest worden aangenomen dat Irak sinds het vertrek van de wapeninspecteurs een grotere vrijheid van handelen heeft gekregen, maar er is niet in concrete bewoordingen gesteld dat Irak de productie van chemische en biologische middelen na het vertrek van UNSCOM in 1998 zou hebben hervat." In een andere geheime defensienotitie van 23 juli 2003 stelt de MIVD: "De MIVD is, ondanks het feit dat er beperkt andere bronnen voorhanden waren, regelmatig tot andere conclusies gekomen dan de Amerikaanse en Britse leiders presenteerden."

Deze belangrijke nuancerings zijn destijds niet (en ook nu nog niet) door de regering aan het parlement gemeld. Verder valt op dat Joost Oranje van zijn bronnen documenten heeft gekregen van geruime tijd na het begin van de oorlog, waarin wordt teruggeblikt op de periode vòòr de oorlog.

3. Blair en Balkenende bellen

Eind augustus 2003 ontstond groot misbaar in de Tweede Kamer toen via een onthulling in de Engelse Financial Times

bleek dat premier Balkenende in september 2002 van de Britse premier Blair vertrouwelijke informatie had ontvangen over de Iraakse massavernietigingswapens die hij niet had gedeeld met zijn collega-ministers. Ook Minister van Buitenlandse zaken Jaap de Hoop Scheffer had dit uit de krant moeten vernemen. In een brief aan de Tweede Kamer stelde Balkenende hierover dat hij op 13 september 2003 een telefoongesprek met premier Blair had gevoerd waarin deze hem had toegezegd om Britse informatie over het Iraakse arsenaal te delen. Vervolgens werd op 25 en 26 september door de coördinator van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten (de secretaris-generaal van Algemene Zaken) informatie ontvangen ("achterliggende geheime rapporten" in de woorden van De Hoop Scheffer). Het zou gaan om twee documenten van elk vijf bladzijden die "een deel van de materie" omvatte die in het Britse rapport van 24 september (het rapport met de achteraf volkomen onjuist gebleken claim dat Irak binnen 45 minuten massavernietigingswapens kon inzetten) aan de orde kwam.

4. De twijfels van de juristen

Begin januari 2003 wordt premier Blair er door zijn hoogste juridische adviseur, Lord Goldsmith, op gewezen dat zonder (tweede) Veiligheidsresolutie een oorlog met Irak onwettig is. Maar vijf dagen voor het begin van de oorlog gaat Goldsmith (naar velen vermoeden onder zware druk) om en komt met een nieuw advies. Dat bestaat eruit dat de (eerste) resolutie 1441 in combinatie met eerdere resoluties waaronder die van de wapenstilstand in 1991 voldoende is om oorlog te legitimeren. Joost Oranje schrijft in de NRC dat een samenvatting van het advies een dag later naar Den Haag wordt gestuurd, net op tijd om door premier Balkenende in het Kamerdebat over politiek steun aan de oorlog gebruikt te worden. Volgens Balkenende is het een "sluitende juridische redenering". Maar bij de directeur Juridische Zaken van het ministerie van

defensie bestaan grote twijfels. In een eerdere interne notitie van 28 januari 2003 behandelt hij drie opties: 1) zelfverdediging komt niet in aanmerking, want Irak dreigt niemand aan te vallen en het verband met het internationale terrorisme is te vaag; 2) het activeren van oude resoluties (de Goldsmith-variant) wordt verworpen omdat "zorgvuldige lezing" laat zien dat alleen de Veiligheidsraad zelf bevoegd is om de gevolgen van schending van eerdere resoluties vast te stellen; 3) een nieuwe mandaterende resolutie. De hoogste defensiejurist concludeert dat alleen in het derde geval een aanval op Irak legitiem is.

5. Overste Blom op het podium gehesen

De eerste persconferentie na het begin van de oorlog tegen Irak van de Amerikaanse bevelhebber Franks op 22 maart 2003 in Qatar: "I am pleased to be joined today by (...) Lieutenant Colonel Jan Blom from the Netherlands." Blom wordt op de foto gezet samen met zijn Britse, Australische en Deense collega's. Heeft Nederland niet alleen politiek maar ook militair deelgenomen aan de oorlog? De aanwezigheid van overste Blom vraagt een verklaring. Het VPRO-radioprogramma Argos denkt op basis van eigen onderzoek dat Nederland wel degelijk militair heeft deelgenomen aan de 'Coalition of the willing'. Nederlandse F-16 vliegtuigen hebben verkenningssmissies boven Irak gevlogen en Nederlandse commando's hebben samen met Deense special forces verkenningen uitgevoerd. (KK)

Parlementaire enquête Irak nog ver weg

De discussie is niet verstomd in Nederland, maar klinkt niet luid. Zij was de afgelopen jaren gevoed door onthullingen van anonieme ambtenaren die via onderzoeksjournalisten lieten merken dat achter de schermen anders over de dreigende oorlog werd gedacht dan we officieel mochten weten. Het was de anonieme boetedoening van ambtenaren die graag in functie willen blijven. Verder zijn de afgelopen zomer er wel opinieleiders in binnen- en buitenland geweest, die zich meldden om te bekenen dat ze zich vergist hadden, indertijd. Zowel de invloedrijke Canadese historicus-politicus Michael Ignatief, als onze eigen columniste Elsbeth Etty en VVD-politicus Arend Jan Boekestijn, hebben toegegeven dat het een misrekening was. Sorry. En, helaas, blijft het daarbij. Van een gedragsverandering is bij deze goedpratens nog niet veel te merken.

Eerste Kamer

In de lente van dit jaar is een grote handtekeningenactie gehouden onder de titel "Openheid over de oorlog in Irak". Daarbij zijn 137.000 handtekeningen opgehaald die begin juli aan de voorzitter van de Eerste Kamer zijn aangeboden. Tenslotte had de Tweede Kamer al negen keer over dit thema gedebatteerd en blijkt de discussie daar vast te zitten in fractiediscipline en regeergeilheid van de meerderheid van de Kamerleden. Er was tot voor kort weinig aanleiding te veronderstellen dat de verhoudingen in de Eerste Kamer anders zouden liggen dan in de Tweede Kamer, maar sinds dit voorjaar is er een nieuwe Eerste Kamer. Daar heeft oud-minister van Binnenlandse Zaken, Klaas de Vries, prominent voorstander van een Irak-onderzoek, de rijen van de PvdA-fractie versterkt. De Vries moet beschikken over kennis van de veiligheidsdiensten ten aanzien van massavernietigingswapens van binnenuit. Het toeval wil namelijk dat hij minister van Binnenlandse Zaken was in de jaren 2000-2002. Met spanning wordt daarom uitgezien naar nieuwe ontwikkelingen en de opstelling van de PvdA-fractie in de Eerste Kamer.

Voldoende

De Eerste Kamer wijdde in juli een groot debat aan de politiek-juridische grondslagen voor Nederlandse deelname of steun aan interventieoorlogen. Dat debat kwam niet tot veel diepte over de manier waarop de Nederlandse regering in 2003 de oorlog 'politiek steunde', zoals dat toen heette. In die periode waren PvdA en CDA in verregaand overleg over een nieuwe regering. De onderhandelingen over die regering liepen spaak, maar PvdA en CDA kwamen wel samen schriftelijk tot de conclusie dat het beroep op resolutie 1441 als feitelijke grondslag voor de interventie geaccepteerd moest worden.

In maart 2007 kwam er een regering waarin CDA en PvdA wel samen zitting hebben. In de regeringsverklaring is een passage opgenomen over de noodzaak van een 'adequaate volkenrechtelijk mandaat'. Deze passage leidde in zowel Eerste als Tweede Kamer tot debat, waarbij het ging om zowel de vorige oorlog, namelijk die tegen Irak, als over eventuele volgende oorlogen, bijvoorbeeld tegen Iran. Want een "adequaate volkenrechtelijk mandaat" is iets anders dan een "volkenrechtelijk mandaat". Een adequate volkenrechtelijk mandaat is iets dat voldoende wordt geacht. Het is het zes minnetje onder de volkenrechtelijke mandaten en zou alleen daarom al niet de toets van Balkenende's kritiek moeten kunnen doorstaan. Het tegenovergestelde is het geval. In de begroting van het Ministerie van Buitenlandse Zaken voor 2008 wordt deze redeneertrant doorgetrokken in een nieuwe beleidslijn. De regering heeft afstand genomen van het multilateralisme. Dat is jargon voor beslissingen over oorlog en vrede via de voltallige Veiligheidsraad. In plaats daarvan bepleit zij 'relevant multilateralisme'. Dat betekent dat de regering bepaalt wat van haar gading is in de besluiten van de Veiligheidsraad. In feite gaat het om het steunen van de eenzijdige Amerikaanse politiek en dat is een onheilspellend teken voor de naaste toekomst.

Onthullingen noodzaak

De crises over Kosovo en Iran in het komende jaar zullen laten zien wat dit beleid voor gevolgen zal hebben. Dan moet blijken wat de garanties waard zijn die PvdA-toppers Bos en Tichelaar aan het CDA zouden hebben ontfutseld. Dat is de belofte die Jacques Tichelaar tijdens het debat over de regeringsverklaring begin maart heeft gedaan; in de toekomst zal het niet gaan zoals in het geval van Irak in 2003. Als we minister Verhagen goed hebben begrepen hoeven we daarvan niet veel te verwachten. Hij vindt bovendien dat hij het parlement niet hoeft te informeren over de kennis van inlichtingendiensten over de Iraakse massavernietigingswapens en de verschillende adviezen die de regering in de winter van 2002 – 2003 heeft gehad. Dat is precies wat er wél nodig is om vast te stellen wat er achter de schermen gebeurt als een stel politici een oorlog wil doordrukken. De Eerste Kamer zal dat debat binnenkort voeren. Dat is de laatste kans voor de Nederlandse politiek om zijn verantwoording te nemen voor het fatsoenlijk functioneren van onze democratie.

Guido van Leemput

Noot :

Zie voor volledig verslag van het debat in de Eerste Kamer – de brief van de ministers van Buitenlandse Zaken en van defensie van 22 juni 2007 inzake een adequate volkenrechtelijk mandaat bij de uitzending van militairen (30800-V, nr. B) en de Handelingen Eerste Kamer van het debat op 9 en 10 juli 2007.

Parlement summier ingelicht over militaire missies

Twijfel over de werkelijke motieven en het achterhouden van relevante informatie rond de inzet van de Nederlandse krijgsmacht heeft al een langere geschiedenis. En dat geldt ook voor de grote weerstand zoiets achteraf te willen onderzoeken.

Bij de eerste oorlog onder de op 11 september 1991 door Bush senior uitgeroepen 'Nieuwe Wereldorde' sprak PvdA-kamerlid Piet de Visser al de legendarisch geworden woorden dat we 'een oorlog ingerommeld' waren. Het debacle van Srebrenica kon pas na een langdurig en pijnlijk politiek proces waarbij media en pressiegroepen steeds meer eigen onderzoeksresultaten en geruchten naar buiten brachten (een beetje vergelijkbaar met wat thans over Irak en Afghanistan gaande is) eindelijk onderwerp worden van een parlementair onderzoek, naast het al langer lopende historisch onderzoek door het NIOD. Dat parlementaire onderzoek van de commissie Bakker richtte zich met name op de betrokkenheid van het parlement bij de besluitvorming over militaire missies: de inhoudelijke en organisatorische voorbereiding van de besluitvorming, de informatievoorziening aan de Tweede Kamer hierover en op (het gebrek aan) evaluatie van crisisbeheersingsoperaties.

Vijf jaar later moest al weer een nieuwe commissie aan het werk om de parlementaire betrokkenheid bij de inzet van Nederlandse militairen te onderzoeken, die zouden mee rouleren in EU battle groups en de NATO Response Force. De uitkomsten van deze commissie Van Baalen liggen al weer enige tijd te wachten op een reactie van de regering.

Dit najaar bracht de Rekenkamer een rapport uit over de lessen die getrokken worden uit parlementaire onderzoeken. De commissie Bakker vormt één van de onderzochte onderzoeken. De Rekenkamer heeft gekeken in hoeverre de aanbevelingen zijn verwerkt in de besluitvorming over de allereerste militaire missie naar Afghanistan (in 2001) en naar de Irak (in 2003). Het

gaat dus niet om de Nederlandse steun aan beide invasies, maar om de Nederlandse deelname aan de stabilisatiemachten die later operationeel werden. De Rekenkamer is op zich wel positief over de verwerking van de aanbevelingen van de commissie Bakker. Toch merkt de Rekenkamer op dat de informatie over de motieven van de regering om tot een bepaalde militaire inzet te besluiten erg summier met de Kamer wordt gedeeld – waarbij de achterliggende motieven buiten beschouwing worden gelaten. De Rekenkamer merkt verder op dat de regering niet-realistische verwachtingen heeft van de invloed die ze (nog) kan uitoefenen in het internationale besluitvormingstraject – zo blijkt ook weer in de huidige discussie over de vooronderstellingen van de Uruzganmissie eind 2005. (Ook bij de allereerste ISAF-missie waren de *rules of engagement* nog niet vastgesteld toen de Kamer reeds met de missie moest instemmen.)

De Rekenkamer meldt dat haar is gebleken dat Nederland weinig tot geen invloed heeft op het mandaat en de duur van de internationale militaire operatie als geheel en stelt vervolgens dat "als een operatie niet of niet langer zou voldoen aan de Nederlandse voorwaarden, [de regering kan] besluiten om geen bijdrage te leveren of – indien de operatie al aan de gang is – de Nederlandse bijdrage [kan] heroverwegen, waarbij terugtrekking de uiterste consequentie kan zijn." Dat is 'verantwoordelijk gedrag' en 'rekenschap afleggen'.

Over die verantwoordelijkheid en rekenschap achteraf, valt nog wel wat meer te zeggen. Dan niet om de politieke verantwoording en het falen van de politiek eens kritisch tegen het licht te houden als het gaat om de achterliggende motieven en internationale constellatie, maar juist om een evaluatie van de reeds uitgevoerde militaire operaties. Nog maar pas heeft het parlement aangedrongen op dergelijke evaluaties. Wie de daarmee opgeleverde stukken leest en vergelijkt met de wijze waarop bijvoorbeeld ontwikkelingsorganisaties het effect van hun activitei-

ten en de daarmee gemoeide gelden moeten evalueren, kan de militaire evaluaties nauwelijks serieus nemen. Een waar gemis. Niet alleen om achteraf rekenschap af te leggen, maar juist ook om (ook als politiek) te leren van eerdere missies. Wat nu een effectieve operatie is en hoe de financiële middelen op een verantwoorde wijze wordt besteed.

Hopelijk kan de Rekenkamer hier ook eens naar kijken.

Jan Schaake, algemeen secretaris Kerk en Vrede

CONGO - OORLOG en PLUNDERING

De brochure Congo - oorlog en plundering van Mfuni Kazadi geeft een beschrijving en een analyse van de hand van een Congolees die de oorlog en plundering van zijn land van dichtbij meegemaakt heeft.

Mfuni Kazadi is een Congolees wetenschapper en geoloog die zich aanvanke-lijk inzette voor de ontwikkeling van zijn land. Nadat hij vanwege de diktatuur van Mobutu gedwongen was zijn land te verlaten, keerde hij na jaren ballingschap in 1997 terug. De oorlogsjaren maakte het hem onmogelijk vruchtbaar voor zijn land te werken.

Thans zet hij zich in om de wereldgemeenschap wakker te schudden vanwege al het onrecht dat de Congolese bevolking is aangedaan. Hij is ondermeer secretaris van de door hem opgerichte organisatie voor totale kwietschelding van de buitenlandse schuld van Congo ("la dette odieuse"), die op de schouders van de Congolezen rust, maar grotendeels het gevolg is van de steun van het Westen aan diktator Mobutu.

De brochure kost EUR 7,- (incl. verzendkosten), en is te bestellen via overmaking aan Stichting Amani ya Congo, postbanknummer 9263303 te Amsterdam onder vermelding van "brochure".

Meer informatie over deze brochure is te vinden op www.congoned.dds.nl

Dwalende kernwapens

De mysterieuze verplaatsing van zes Amerikaanse kernkoppen

Een incident waarbij een B-52 bommenwerper geladen met zes kruisraketten met kernkoppen dwars over de Verenigde Staten vloog en vervolgens urenlang onbewaakt op een landingsbaan stond leidt momenteel tot verregaande speculaties. Hebben de VS door de geld en energie opslorpende oorlogen in Afghanistan en Irak het onderhoud aan hun kernwapenarsenaal dusdanig verwaarloosd dat de nucleaire veiligheid nu gevaar loopt? Of is er een nog veel duisterder scenario denkbaar?

Op 29 augustus jl. werden op de Amerikaanse luchtmachtbasis Minot, in Noord Dakota zes W80-1 kernkoppen (elk met een nucleair vermogen van 10 Hiroshima bommen) gemonteerd op evenzovele kruisvluchtwapens (type AGM-129 Advanced Cruise Missile) en onder een vleugel van een B-52 bommenwerper gehangen. Onder de andere vleugel hingen zes oefenwapens met namaakkoppen. Deze bommenwerper vloog op 30 augustus een afstand van 1760 kilometer dwars over de VS naar de luchtmachtbasis Barksdale in Louisiana, waar ze vervolgens naast de landingsbaan geparkeerd werd. Na bijna 10 uur zou luchtmacht personeel de aanwezigheid van de nucleaire kruisvluchtwapens hebben geconstateerd en dit hebben doorgegeven aan de hogere bevelsstructuur, wat betekende dat ook president Bush werd gewaarschuwd. Deze gebeurtenissen werden in een communiqué (gepubliceerd op 6 september jl.) officieel erkend door de Amerikaanse luchtmacht, nadat eerder die dag het nieuws al uitgelekt was via luchtmacht personeel naar het blad *Military Times*. Na een officieel onderzoek door de luchtmacht werden op 19 oktober 70 personeelsleden gestraft dan wel ontheven uit hun functie. De luchtmacht had al eerder erkend dat er sprake was van een 'fout'.

Het officiële verhaal werd netjes afgedrukt in de Nederlandse pers. In het AD (22 oktober 2007) werd de onafhankelijke nucleaire expert Hans Kris-

tensen aangehaald. Deze was van mening dat "er sprake was van slijtage in de voorschriften voor het omgaan met kernwapens". Een andere deskundige, de voormalige *lieutenant-commander* Stormer van de Amerikaanse Marine, hield een vergissing voor zeer onwaarschijnlijk. Het Amerikaanse opperbevel beweert al jaren dat de procedure voor het inzetten van kernwapens, de *command and control* regels, uiterst zorgvuldig worden nageleefd. Daarin wordt elke stap die het grondpersoneel neemt om een kernwapen uit de opslagplaats te nemen en gereed te maken voor een missie, gedetailleerd voorgeschreven. Bovendien wordt de verplaatsing van elk kernwapen gecontroleerd via een *electronic tag*, een op het kernwapen bevestigd zendertje waardoor de locatie van de bom op afstand kan worden bijgehouden. De verplaatsingen worden geregistreerd in het *Nuclear Management Information System*. Dat systeem is bovendien gedupliceerd.

Maar er is meer. De procedure voor het verplaatsen van kernkoppen is ook onderworpen aan bevelen die volgens vaste protocollen worden uitgevaardigd: *command and control* zorgt er voor dat een kernwapen alleen op bevel kan worden verplaatst en ingezet. Bij elke stap van die inzetprocedure zijn speciaal opgeleide technici betrokken die altijd in paren werken. Op die manier kan de één de ander tegenhouden, mocht die iets willen uithalen met het kernwapen.

Het geheel van maatregelen staat ook wel bekend als *nuclear surety* – nucleaire zekerheid. Uit documentatie die op Volkel luchtmachtbasis gevonden is, waar Amerikaanse kernwapens voor Nederlands NAVO gebruik zijn opgeslagen, weten we dat er regelmatig sprake is van *nuclear surety* inspecties, oefenprocedures waarbij overtredingen nauwgezet worden geregistreerd en gestraft. Zo'n afwijking kan bijvoorbeeld bestaan uit het onbevoegd over een streep op de grond stappen die de veiligheidszone rond het kernwapen mar-

keert.

Er is nog meer bekend over de procedures: de kruisvluchtwapens die met kernkoppen zijn uitgerust, hebben rode tekens. Bovendien is er een klein raampje om het mogelijk te maken voor grondpersoneel om te controleren of er een kernbom gemonteerd is. Dit onderscheidt de nucleair uitgeruste kruisvluchtwapens van de oefenwapens. De nucleaire systemen wegen ook meer dan de oefenwapens.

Daarnaast zijn er uitgebreide procedures voor het bewapenen van een vliegtuig, waar de bemanning bij betrokken moet worden. Dat was het geval op de vertrekbasis Minot en de bestemming Barksdale. Beide zijn de thuisbasis voor eventuele nucleaire missies van B-52 bommenwerpers. Dat betekent dat het personeel goed bekend is met de nucleaire procedures.

Om de door de luchtmacht genoemde fout te maken, zouden dus de registratiesystemen van de kernwapens moeten zijn uitgeschakeld; de kernwapens zouden dan op de kruisvluchtwapens zijn gemonteerd door het grondpersoneel, die niet zouden hebben geweten dat het om kernwapens ging, of het wel wisten maar dachten dat het om een bona fide verplaatsing ging. Dat laatste zou dan uitzonderlijk zijn, omdat verplaatsingen van kernkoppen sinds een reeks ongelukken in de zestiger jaren uitsluitend met transportvliegtuigen plaatsvinden (type C-17 en C-130), gescheiden van de kruisvluchtwapens. Dus niet op bommenwerpers. Vervolgens zou al het grondpersoneel betrokken bij de verplaatsing niet hebben gemerkt dat er kernwapens werden verplaatst, en de vliegtuigbemanning zou ook haar eigen procedures hebben veronachtzaamd. Een alternatieve verklaring zou zijn dat men niet wist dat er kernkoppen werden verplaatst, ondanks de bekende verschillen. Maar dan moet er verklaard worden waarom de herkenningstekens waren verwijderd en de elektronische registratiesystemen uitgeschakeld dan wel genegerd. De enige

magere steun voor de 'vergissingstheorie' is dat zowel nucleaire als oefenladingen in hetzelfde depot waren opgeborgen. Maar ook die theorie vereist de uitschakeling van de elektronische volgsystemen.

Kortom: een keten van fouten, onachtzaamheden en verwarring kan geconstrueerd worden, maar wordt uitermate onwaarschijnlijk als alle veiligheidsprocedures op een rijtje worden gezet.

Om die reden dwingt de logica om een andere theorie onder ogen te zien die, wellicht onbewust, gesteund wordt door de verklaring van de luchtmacht. Daarin staat immers dat de kernwapens te allen tijde onder haar controle waren. Als dat zo is, en de voorschriften niet op de boven beschreven wijze zijn veronachtzaamd, dan rest alleen de optie van opzet. De procedures zijn in dat geval gevolgd, omdat er langs de bevelsstructuur bevelen kwamen voor het nucleair bewapenen van de B-52 bommenwerpers. De grote vraag is dan op welk niveau dat gebeurd is. Ging het om het omzeilen van de bestaande hiërarchie, of het gebruik maken daarvan? En wie was de bevelgever? Instructies voor de verplaatsing van een nucleair bewapende bommenwerper moeten van het hoogste politiek niveau komen, om evidente redenen. Vandaar de uitgebreide speculatie op het internet dat er een atoomaanval in stelling werd gebracht: vanuit die redenering was het een korte stap naar de mogelijkheid van een nucleaire aanval op Iran. Barksdale is immers de vertrekbasis van luchtmachtvluchten naar het Midden Oosten: wellicht wilde men deze vlucht verstoppen tussen de honderden andere dagelijkse vliegbewegingen. Dat was natuurlijk niet noodzakelijk geweest als de politieke leiding er op kon vertrouwen dat het personeel alle bevelen zou uitvoeren. Maar een atoomaanval staat in een klasse op zichzelf. Is het misschien mogelijk dat een gedeeltelijke camouflage van de vlucht noodzakelijk was om het eigen personeel te misleiden? Het feit dat de nucleaire missie bekend werd doordat grondpersoneel het nieuws doorgaf aan de pers, duidt er op dat iemand in de luchtmacht zeer bezorgd was over de dolende kernkoppen.

Karel Koster

2002

26 maart

De NAVO-ambassadeurs krijgen een vertrouwelijke presentatie van de Amerikaanse onderminister van Buitenlandse Zaken Armitage over de voortgaande productie van massavernietigingswapens door Irak.

9 augustus

Brainstorm op het Ministerie van Buitenlandse Zaken over Irak.

19 augustus

Ambtelijke nota over "Irak: Nederlandse positie"

4 september

Minister van Buitenlandse Zaken De Hoop Scheffer schrijft aan de Tweede Kamer: "Het lijkt weinig twijfel dat Irak beschikt over massavernietigingswapens. [...] De dreiging die daarvan uitgaat is reëel en wordt, naarmate de tijd verstrijkt, steeds ernstiger."

5 september

In de Tweede Kamer zegt De Hoop Scheffer: "Maar de legitimatie voor het optreden van de internationale gemeenschap ligt voor mij nagelvast in de kwestie van de massavernietigingswapens. (...) het gaat om het bezit van deze wapens en om de enorme dreiging die ervan uitgaat."

13 september

Speech van President Bush voor de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties.

Balkenende spreekt telefonisch met premier Blair over massavernietigingswapens in Irak.

24 september

Het Britse rapport "Irak's Massavernietigingswapens" verschijnt. Een sceptische minister van defensie Korthals krijgt tijdens een informele NAVO-top een geheime briefing door de CIA over Irak.

Irak

25 september

Premier Balkenende ontvangt geheime "eyes only" informatie van Britse inlichtingendiensten.

november

De onderzeeër Walrus duikt op in Dubai.

8 november

Resolutie 1441 wordt aangenomen in de Veiligheidsraad.

10 november

Een interne analyse van de directie Noord-Afrika, Midden Oosten/Golfstaten van het ministerie van Buitenlandse Zaken stelt over resolutie 1441: "Dat impliceert niet per definitie dat het gebruik van geweld is toegestaan."

20 en 21 november

Balkenende en De Hoop Scheffer zijn op de NAVO-top in Praag.

21 november

Brief van de Ministers van defensie en van Buitenlandse Zaken waarin wordt vermeld dat de Amerikaanse regering Nederland verzocht heeft bij te dragen aan de planning ten behoeve van een mogelijk militair optreden tegen Irak.

5 december

Gesprek minister De Hoop Scheffer met de Amerikaanse onderminister van Buitenlandse Zaken Grossman over de militaire planning.

2003

Begin van het jaar

De regering benoemt een werkgroep (Stuurgroep 1441), bestaande uit ambtenaren van bijna alle ministeries, die de lopende zaken rond de Irak-crisis gaat coördineren.

– een Nederlandse chronologie

Begin januari

Lord Goldsmith, wijst Blair erop dat een oorlog op basis van alleen resolutie 1441 onwettig is.

22 januari

Verkiezingen in Nederland

27 januari

Balkenende krijgt een telefoontje van Bush. Hij is behoedzaam en onderkent de solidariteitsbrief van acht Europese regeringsleiders niet.

5 februari

Presentatie Powell in de Veiligheidsraad.

10 februari

Minister De Hoop Scheffer schrijft de Tweede Kamer: "Veel van wat door Powell naar buiten wordt gebracht is reeds langer in inlichtingenkringen bekend en is in lijn met hetgeen uit Nederlandse inlichtingenbronnen is gebleken."

12 februari

Minister Kamp zegt in de Tweede Kamer: "Als die [de massavernietigingswapens] verdwijnen, hoeft daar niets te gebeuren. Er wordt dan niets aangevalen. De vlag kan dan in top."

19 februari

Minister Kamp zegt in de Tweede Kamer: "De massavernietigingswapens moeten worden ingeleverd en als dat gebeurt, hoeft er geen actie te worden ondernomen."

15 maart

In het Verenigd Koninkrijk komt de verzekering naar buiten, dat een oorlog tegen Irak rechtmatig is. Deze stelling is gebaseerd op een nieuw advies van Lord Goldsmith.

18 maart

Premier Balkenende verklaart in de Tweede Kamer: "De essentie is echter de ontwapening van een agressor die massavernietigingswapens in zijn bezit heeft."

19 maart

Start van de oorlog tegen Irak.

22 maart

Overste Blom treedt op bij een persconferentie van generaal Tommy Franks in Qatar.

6 juni

Minister De Hoop Scheffer verklaart in de Tweede Kamer in antwoord op Kamervragen van Koenders (PvdA): "De regering heeft gezien de reële dreiging die uitging van het bezit door Irak van massavernietigingswapens, zelf vanaf het eerste begin militair ingrijpen niet willen uitsluiten."

23 juli

De MIVD zegt in een analyse die deel uitmaakt van een vertrouwelijke defensienota: "Dezelfde informatie van onze Amerikaanse zusterdienst kan binnen de Amerikaanse en Nederlandse politiek tot verschillende conclusies leiden. Andere belangen spelen hierbij een rol."

25 juli

Minister Kamp zegt in een interview in het NRC Handelsblad dat de MIVD-rapporten over Iraakse massavernietigingswapens zeker niet openbaar gemaakt zullen worden.

1 augustus

Vertrouwelijke notitie van de Directie Algemene Beleidszaken (DAB) van het ministerie van defensie aan minister Kamp. Onder het kopje 'informatievoorziening Tweede Kamer' gaat het stuk in op mededelingen die aan het parlement zijn gedaan en op de vraag of die overeenkomen met de zienswijze van de MIVD. De MIVD blijkt meerdere malen kanttekeningen bij beweringen van ministers te hebben geplaatst.

25 augustus

In de Financial Times verschijnt een bericht waarin staat dat Nederland een conceptversie van het Britse rapport zou hebben ontvangen voor de publicatie

van het rapport op 25 september 2002.

10 september

Balkenende geeft uitleg in de Tweede Kamer. Hij zou op 25 september 2002 een brief gekregen hebben van Blair, met geheime informatie van Britse veiligheidsdiensten, met het uitdrukkelijke verzoek dit als 'eyes only' te beschouwen. Hij heeft gevolg gegeven aan dit verzoek en hierover dan ook niet aan andere ministers bericht. Pas toen De Hoop Scheffer zelf naar aanleiding van het artikel uit de Financial Times contact met hem opnam, werd hij door Balkenende ingelicht.

2004

9 januari

De Verenigde Staten trekt een team van 400 personen, die op zoek waren naar massavernietigingswapens in Irak, terug.

28 januari

Wapeninspecteur David Kay getuigt voor de Senate Armed Services Committee dat hij geen bewijs heeft gevonden van de aanwezigheid van massavernietigingswapens in Irak noch van het bestaan een actief wapenontwikkelingsprogramma.

15 april

Uitzending Zembla over 'De waarheid van de wapeninspecteurs', waarin hoofd van de wapeninspecteurs Hans Blix zegt dat Nederland wel degelijk had kunnen weten dat Irak's massavernietigingswapens geen bedreiging vormden. Alle kritiek op de beweringen van de Amerikaanse en Britse regeringen lagen ter inzage.

(Kees Kalkman op basis van gegevens Mark Akkerman)

Bibliografie Openheid over Irak

Rapporten

Australië

Parliamentary Joint Standing Committee on ASIO, ASIS and DSD
Inquiry into Intelligence on Iraq's Weapons of Mass Destruction (WMD)
december 2003
www.aph.gov.au/house/committee/pjcaad/WMD/Index.htm

Verenigd Koninkrijk

Select Committee on Foreign Affairs
The decision to go to war in Iraq
3 juli 2003
www.publications.parliament.uk/pa/cm200203/cmselect/cmaff/813/813.pdf

Intelligence and Security Committee
Report on Iraqi Weapons of Mass Destruction – Intelligence and Assessments
9 september 2003
www.cabinetoffice.gov.uk/upload/assets/www.cabinetoffice.gov.uk/publications/reports/isc/iwmdia.pdf

Lord Hutton
Report of the Inquiry into the Circumstances surrounding the Death of Dr. David Kelly C.M.G.
28 januari 2004
www.the-hutton-inquiry.org.uk/content/report/

Committee Privy Counsellors (Butler-commissie)
Review of Intelligence on Weapons of Mass Destruction
14 juli 2004
www.butlerreview.org.uk/report/report.pdf

BASIC Occasional Paper (Ian Davis en Andreas Persbo)
After the Butler Report: Time to Take on the Group Think in Washington and London
Juli 2004
www.basicint.org/pubs/Papers/BP46.htm

Verenigde Staten

Senate Select Committee on Intelligence
Report on the US Intelligence Community's Pre-war Intelligence Assessments on Iraq
9 juli 2004
<http://intelligence.senate.gov/108301.pdf>

House Permanent Select Committee On Intelligence
Letter From House Committee to CIA Director Criticizing Iraq War Data
25 september 2007
www.washingtonpost.com/ac2/wp-dyn/A36817-2003Oct2
Brief van leidende senatoren uit deze commissie aan CIA-directeur Tenet met kritiek op het gebruik van indirecte en fragmentarische informatie met te veel onzekere elementen om tot de conclusie te komen dat Irak massavernietigingswapens had. Gepubliceerd in de Washington Post.

Commission on the Intelligence Capabilities of the United States Regarding Weapons of Mass Destruction

Report to the President of the United States
31 maart 2005
www.wmd.gov/report/wmd_report.pdf

Carnegie Endowment for International Peace
Carnegie Endowment Report
WMD in Iraq: Evidence and Implications
Januari 2004
www.carnegieendowment.org/files/Iraq3FullText.pdf

Special Advisor to the DCI
Comprehensive Report on Iraq's WMD (Weapons of Mass Destruction)
30 september 2004
<http://news.findlaw.com/nytimes/docs/iraq/cia93004wmdrpt.html>
'Dulfer-rapport'

Senator Carl Levin
Report of an Inquiry into the Alternative Analysis of the Issue of an Iraq-al Qaeda Relationship
21 oktober 2004
<http://levin.senate.gov/newsroom/supporting/2004/102104inquiryreport.pdf>

Judiciary Committee Democratic Staff
The Constitution in Crisis – The Downing Street Minutes and Deception, Manipulation, Torture, Retribution, and Coverups in the Iraq War, and Illegal Domestic Surveillance.
December 2005
www.afterdowningstreet.org/downloads/crisis/fullreport.pdf
Minderheidsrapport van de Democratische fractie in het Huis van Afgevaardigden over de misleiding van parlement en bevolking tijdens de voorbereiding van de oorlog met Irak.

BASIC Special Report (David Isenberg en Ian Davis)
Unravelling the Known Unknowns: Why no Weapons of Mass Destruction have been found in Iraq
Januari 2004
www.basicint.org/pubs/Research/2004WMD.pdf

BASIC Special Report (David Isenberg)
See, Speak and Hear No Incompetence: An analysis of the Findings of The Commission on the Intelligence Capabilities of the United States Regarding Weapons of Mass Destruction
Oktober 2005
www.basicint.org/pubs/Research/05WMD.pdf

Boeken, brochures en artikelen

Rowan Scarborough, *Rumsfeld's War - The Untold Story of America's Anti-Terrorist Commander*, Regenery Publishing 2004, 253 pg. ISBN: 0-8952-6069-7
Conservatieve medewerker van de Washington Times stelt op basis van documenten dat Bush al in februari 2002 een geheime richtlijn voor de Nationale Veiligheidsraad ondertekende, die de doelen vaststelde voor een oorlog tegen Irak.

John Prados, *Hoodwinked: The Documents that Reveal How Bush Sold Us a War*, The New Press 2004, 400 pg. (paperback) ISBN: 978-1-56584-902-0
Verzameling brondocumenten met commentaar over de verkoop van de oorlog met Irak aan het Amerikaanse publiek

John Kampfner, *Blair's Wars*, Free Press, 2004 (updated), 384 pg. ISBN-10: 0-743-24830-9 ISBN-13: 978-0-7432-4830-3
Politieke redacteur van de New Statesman ontdekt dat Blair probeerde te verhinderen dat het White House onderzoek ging doen naar het ontbreken van massavernietigingswapens in Irak.

Glen Rangwala en Dan Plesch, *A Case to Answer*, Spokesman Books 2004, 96 pg. ISBN: 978 0 85124 7045
Onderzoek naar de mogelijkheid om Blair in staat van beschuldiging te stellen wegens misleiding met betrekking tot de oorlog tegen Irak

Labour & Trade Union Review Pamphlet
David Morrison, *Iraq: Lies, Half-truths and Omissions*, Bevin Books, mei 2004
Als file te downloaden bij www.spinwatch.org/

Joost Oranje, *Hollandse oorlogslogica*, NRC Handelsblad 12 juni 2004

Huib Jaspers, *Geheime Nederlandse steun aan de oorlog van Bush*, VD AMOK 2005 nr. 4

Bob Drogin en John Goetz, *How US Fell under the spell of 'Curveball'*, Los Angeles Times 20 november 2007

Ester Gould, *Waakhond of schoothond, een onderzoek naar de Nederlandse berichtgeving over de steun van het kabinet Balkenende aan de oorlog in Irak*, Universiteit van Amsterdam, Journalistiek en Media, 2007
www.denieuwereporter.nl/wp-content/uploads/2007/04/Waakhond%20of%20schoothond_.pdf

Harry van Bommel en Guido van Leemput, *Onverantwoord goedgegelovig of welbewust misleidend? De Nederlandse steun aan de oorlog in Irak: een reconstructie*, Socialistische Partij 2007

Websites

National Security Archive
National Security Archive Electronic Briefing Book No. 80
Iraq and Weapons of Mass Destruction (Ed. Jeffrey Richelson)
Updated - February 11, 2004
www.gwu.edu/~nsarchiv/index.html

IraqDossier.com
Kritische website over het Britse regeringsdossier van september 2002 over de massavernietigingswapens van Irak
<http://iraqdossier.com/>

Openheid over Irak, nú
Onafhankelijke burgerbeweging die zich inzet voor onderzoek naar de Nederlandse steun aan de oorlog tegen Irak.

www.openheidoverirak.nu/

Samenstelling: Kees Kalkman met een bijdrage van Mark Akkerman

WAAROM BLIJFT NEDERLAND MEEDOEN MET DE JSF?

Gevechtsvliegtuigen bouwen in het belang van de wapenindustrie

foto Boyd Noorda

Een interessante onderzoeksvraag voor bestuurs- en besiskundigen: Waarom blijft Nederland deelnemen aan de ontwikkeling van de Joint Strike Fighter, terwijl het hele project financieel een drama is en aan het nut van dit gevechtsvliegtuig zelfs door deskundigen van Clingendael openlijk wordt getwijfeld? Het heeft vast te maken met de behoefte van een goede positionering van de Nederlandse defensie-

In het rapport *Defensie Industrie Strategie* (zie Springstof p.20 in dit blad) staat dat "de Nederlandse DGI ervoor moet zorgen dat men een volwaardige positie in internationale netwerken (*supply chains*) voor de ontwikkeling, productie en instandhouding van defensiematerieel verwerft (...). Voor Economische Zaken gaat het om de bijdrage aan de economische groei die zich op het gebied van innovatie vertaalt in excellentie en internationale marktkansen." Ter stimulering van deze marktkansen heeft de Nederlandse overheid zich voor \$800 miljoen in de JSF ingekocht. Men verwacht op termijn een veelvoud van dit bedrag terug te verdienen met compensatieorders voor Nederlandse bedrijven. Heel optimistisch schreef minister Van Middelkoop in september aan de Tweede Kamer: "De vooruitzichten, waarmee vooral het ministerie van Economische Zaken zich actief bezig houdt, zijn goed."

Of dat optimisme enige grond heeft zal wellicht blijken op 4 december, als de Algemene Rekenkamer komt met een nieuw Monitoringrapport over de JSF. Vorig jaar nog verklaarde de Rekenkamer dat het onmogelijk is om de definitieve stuks prijs van de JSF vast te stellen. In 1999 ging Defensie nog uit van 4,5 miljard Euro voor de 114 JSF's die het toen wilde aanschaffen, in 2006 was sprake van 14,6 miljard Euro voor 85 toestellen. Andere landen gaan uit van heel andere prijzen, kortom, niemand weet hoe duur het kreng zal worden. Opvallend is dat het Monitoringrapport van de Rekenkamer pas op 4 december verwacht wordt, terwijl de Tweede Kamer op 22 november over de JSF zal praten. Wel prettig voor Van Middelkoop waarschijnlijk, dat de meest recente risicoanalyse van de Rekenkamer in dat Kamerdebat niet kan worden meegenomen.

Enkele tientallen Nederlandse bedrijven profiteren van de JSF klucht. Een paar van de belangrijkste: TNO Defensie en Veiligheid levert een bijdrage aan softwareontwikkeling en adviseert over gezondheidsaspecten. Het Nationaal Lucht- en Ruimtevaartlaboratorium (NLR) in Amsterdam doet windtunnelproeven, levert 'embedded' training, en werkt samen met TNO aan het Prognostic Health Management.

DutchAero (v/h Philips Aerospace) in Eindhoven, joint-venture van Philips en het Italiaanse Avio, maakt componenten voor de F136 motor van de JSF. Het totaal aan opdrachten kan oplopen tot 1 miljard dollar, hoopt DutchAero.

NCLR in Enschede, een joint venture van industrie en universiteit, ontwikkelde voor de JSF Laser Hole Drilling, een speciale boormethode in (composiet) materialen.

Stork Defense & Space in Hoogeveen is betrokken bij ontwikkeling en bouw van deuren voor de JSF, die bij hoge snelheden en onder extreme omstandigheden geopend en gesloten kunnen worden. Ook levert Stork titanium onderdelen voor de F135 motor van de JSF.

Daarnaast is nog van belang het *Netherlands Industrial Fighter Aircraft Replacement Platform* (NIFARP) in Den Haag. NIFARP is opgericht door de lobbyorganisatie van de Nederlandse defensie-industrie NIID met als doel "een optimale inschakeling van de Nederlandse vliegtuig-industrie in het programma vervanging F-16". Het NIFARP overlegt regelmatig met de Amerikaanse industrie, met name Lockheed Martin, Pratt&Whitney en het Fighter Engine Team van General Electric/Rolls Royce.

**Frank Slijper
Wendela de Vries**

Campagne tegen Wapenhandel

Campagne tegen Wapenhandel gaat de komende tijd campagne voeren tegen de bezopen wijze waarop de defensie-industrie gesteund wordt middels de JSF. Voorafgaande aan het Kamerdebat zal de website www.jsf-nee.nl, waarop we alle blunders, schandalen en debacles bijhouden, online gaan. Op de dag dat het Rekenkamerrapport uitkomt, op 4 december, zal er op diverse plaatsen in het land op ludieke wijze actie gevoerd worden. Mensen die daaraan mee willen doen kunnen contact opnemen met b.smedema@stopwapenhandel.org Vanaf 21 november online: www.jsf-nee.nl Met hulp van fonds Vredesprojecten opgezet door Campagne tegen Wapenhandel

GEWELD IS EINDELOOS EN UITZICHTLOOS

In het septembernummer van Vredeskoerier 't Kan Anders Kernwapens Weg! werd in een boekbespreking de visie van Peter Gelderloos uit de doeken gedaan.

Hij veegt de vloer aan met geweldloosheid en pacifisme. Hij acht het zelfs schadelijk. Voor hem telt alleen effectiviteit en effectief is geweld volgens hem. Veel lezers zullen van deze visie, zo tegengesteld aan waar wij achter staan, geschrokken zijn. Als tegenwicht het stuk al veel eerder opgesteld door de Werkgroep Vredesvraagstukken van Pais. Hierin wordt helder en met ethisch besef duidelijk gemaakt waarom wij oorlogsgeweld moeten bestrijden. Het maakt deel uit van een serie antwoorden op veelgestelde vragen die te vinden zijn op de website: www.vredesbeweging.nl.

Waarom moeten wij oorlog bestrijden?

1. Omdat oorlog veel leed veroorzaakt. Denk maar aan bombardementen op steden, het afbranden van dorpen, en het leed van vechtende legers veroorzaken

voor militairen en burgers. Daarbij gaat het niet alleen om leed op korte termijn en ook niet alleen om lichamelijke en materiële schade. Veel soldaten houden hun leven lang last van de psychische schade die zij opliepen als slachtoffer en dader. Hetzelfde geldt voor door oorlogsgeweld getroffen burgers.

2. Omdat oorlog en onrecht hand in hand gaan.

Hans vecht met Karel. Als Hans wint betekent dat niet dat hij ook gelijk heeft. Anders gezegd: in een oorlog geldt het recht van de sterkste en dat is vaak onrecht. Maar dat is niet alles, oorlog treft niet alleen 'schuldigen' maar ook 'onschuldigen', velen worden beroofd van have en goed, verliezen dierbaren. Dat wordt gevoeld als onrecht en dat is het ook. Daar bovenop komen nog eens de oorlogsmisdaden, waarmee elke oorlog gepaard gaat. Kortom oorlog brengt onrecht op elk niveau.

3. Omdat oorlog veel haat wekt.

Omdat oorlog zoveel leed brengt en zoveel onrecht, zorgt hij ook voor veel haat bij slachtoffers aan beide zijden. Haat die moeilijk is weg te nemen, soms vele generaties voortduurt, en leidt tot steeds nieuwe conflicten en oorlogen.

4. Omdat oorlog meer problemen veroorzaakt dan oplost.

Na de Tweede Wereldoorlog kwam de Koude Oorlog, na de Koude Oorlog de Oorlog tegen het Terrorisme. Na een oorlog komt er dus geen vrede maar steeds weer een nieuwe oorlog. Elke oorlog zaait haat en brengt nieuw onrecht dat gewroken moet worden. De cirkelgang van de

primitieve reacties. De oplossing van de onderliggende oorzaken (armoede, onderdrukking, onrecht) wordt vaak gehinderd door de haatgevoelens die de oorlog heeft voortgebracht.

5. Omdat oorlog gemakkelijk uit de hand loopt.

Juist omdat oorlog haat wekt en de primitiefste gevoelens in mensen wakker roept, is de kans groot dat een oorlog uit de hand loopt. Ethiek en oorlogsrecht worden vergeten. De beperkte oorlog wordt een totale oorlog. Massavernietigingswapens worden gebruikt. De mensheid gaat ten onder aan haar onvermogen om in vrede samen te leven.

6. Omdat oorlog veel geld kost.

Geld dat dan niet meer gebruikt kan worden voor de bestrijding van de echte problemen van deze wereld: ongelijke verdeling van welvaart en kennis, milieubederf enz.

7. Omdat er alternatieven zijn.

Vroeger werd er oorlog gevoerd tussen de verschillende edelen die in Nederland resideerden. Nu hebben we rechters die beslissen over geschillen die vroeger werden uitgevochten. We weten dus wel hoe het moet. We hebben de Verenigde Naties, die echter nog allesbehalve vlekkeloos functioneren. Er wordt dan ook veel minder energie in gestoken in een vreedzame wereldorde dan in nieuwe wapensystemen en het voeren van oorlogen. Daarin kan verandering komen als steeds meer mensen zouden inzien dat er alternatieven zijn waaraan gewerkt moet en kan worden. Gandhi en Martin Luther King wezen de weg. Deze tijd eist dat wij in hun geest verder bouwen.

GEEF VOOR HET INTERNATIONALE VREDESWERK VAN DE WRI

Bij dit nummer treft een deel van de lezers een acceptgirokaart aan waarmee een bijdrage gegeven kan worden aan het internationale vredeswerk van War Resisters International.

De WRI is in 1921 ontstaan uit afschuw over de verschrikkingen van de Eerste Wereldoorlog. Sedertdien is haar credo: 'Oorlog is een misdaad tegen de menselijkheid'. Overal ter wereld is de WRI actief.

Aanvankelijk lag het zwaartepunt in de Westerse wereld, maar nu groeit juist het aantal aangesloten organisaties uit de Derde wereld sterk. Wel komt het meeste geld nog uit ons deel van de wereld, niet

in de laatste plaats uit Nederland, waar Pais de Nederlandse sectie van de WRI is.

De lezers van Vredeskoerier 't Kan Anders Kernwapens Weg! kennen de WRI omdat veel 'korte berichten' uit het netwerk van de WRI komen. Op die manier hebben we als het ware correspondenten over heel de wereld. U weet dan ook dat er wereldwijd heel wat actie gevoerd wordt. Soms met resultaat! Zo kunnen we de Zuid-Koreaanse WRI feliciteren met de recente aankondiging van de Zuid-Koreaanse regering dat dienstweigeraars voortaan erkend zullen worden. Tot dan toe werden ze in de gevangenis gegoooid. Soms moet het resultaat nog komen, zoals in de VS waar de War Resisters Lea-

gue de drijvende kracht is achter het groeiende verzet tegen de oorlogen in Irak en Afghanistan.

Redenen genoeg dus om de WRI stevig te steunen. De gemakkelijkste manier is natuurlijk met geld, maar we zoeken ook altijd mensen die zich gedurende kortere of langere tijd als vrijwilliger willen inzetten, in Nederland, Londen of elders in de wereld. Nadere informatie: 015-7850137 of info@vredesbeweging.nl

Als u geen acceptgirokaart hebt aangevraagd kunt u toch geld overmaken op giro 417.34.90 t.n.v. Pais te Delft o.v.v. WRI.

Chris Geerse

Eendaagse activiteiten

za 24 nov 2007 VAL IRAN NIET AAN dag in Groot-Brittannië met protesten en openbare bijeenkomsten. org. Stop the war coalition www.stopwar.org.uk ook voor te tekenen petitie.

za 24 nov 2007 Internationale actiedag Niet-Winkeldag / Buy Nothing Day. Ludieke koopstaking! Wereldwijde dag van vrolijke acties en serieus protest tegen de doorgeschooten consumptiecultuur en de gevolgen daarvan voor mens en milieu. Tientallen landen doen mee! Contact voor Nederland Omslag. 040-2910295. www.koopniets.nl

zo 25 nov 2007 Nationale Hannie Schaft Herdenking. Hannie Schaft (16 september 1920 - 17 april 1945) - 'het meisje met het rode haar', is de bekendste Nederlandse verzetsstrijdster. Aan het einde van de oorlog werd ze door de Duitse bezetters opgepakt en kort daarna vermoord. Haarlem. Stichting Nationale Hannie Schaft-Herdenking. 0229-851424 info@hannieschaft.nl www.hannieschaft.nl/12.html

di 27 nov 2007 20:00-22:15 De noodzaak van vrede. Een fonkelend inspirerende, krachtige en kwetsbare avond mmv. Astrid Seriease en band. Sprekers Huub Oosterhuis, Jaap Voigt en Jotika Hermesen, Jan Andrae. En 15 jongeren uit verschillende asielzoekerscentra, die alles weten van de noodzaak van vrede. De Duif, Prinsengracht 756, Amsterdam. 10 euro. Vooraf reserveren via vrede07@live.nl. Stichting Kifaia.

do 29 nov 2007 10:00-17:00 Landelijke Palestina-conferentie ABVAKABO FNV in het kader van internationale solidariteit met Palestijnse vakbonden. Sprekers Edith Snoey, voorzitter ABVAKABO FNV, Anan Qadri, Palestijnse vakbond voor de zorgsector, Ibrahim Al Baz, de Palestijnse gemeenschap, Wim Lankamp Nederlands Palestina Komitee. Zalencentrum Engels (naast CS) Rotterdam Info en aanmelding ABVAKABO FNV, Postbus 3010, 2700 KT Zoetermeer of gderoos@abvakabo.nl

vr 21 dec 2007 Manifestatie Levend vredesteken op de Dam. Het vredesteken wordt gevormd door - hopelijk 1000 - mensen met fakkels in de hand die samen het bekende vredessymbool vormen. Op de Dam, Amsterdam. De Gemeenschap / Humanistische beweging. www.degemeenschap.nl

AKTIE AGENDA

Meerdaagse activiteiten

vr 23 nov 2007 t/m zo 25 nov 2007 Festival 2.Dh5: voor idealisten en wereldversleutelaars. Met elkaar oplossingen van onderaf bedenken voor een betere wereld. Lezingen, workshops, film, expo's en optredens. Thema's dit jaar zijn o.a. migratie/grenzen, media, georganiseerde weerbaarheid, inkomen, omgang met repressie en netwerken en structuren. Nijmegen. 2.Dh5. info@2Dh5.nl, www.2dh5.nl/

3 december 2007 t/m 2 januari 2008, Tiel: Vergeven – Verzoenen Verhalen met foto's die een indringend en persoonlijk beeld geven van vergeving en verzoening wereldwijd. De verhalen komen van mensen die zelf geweld doorgemaakt hebben. Openbare Bibliotheek, Kloosterstraat 3. Open: ma,di,do,vr 14-20 uur; wo 11-17.30 uur; za 11-14 uur. 0344-61.32.88.

di 29 jan 2008 t/m vr 1 feb 2008 Gandhi, de Musical - Amstelveen - 20.00 uur De musical vertelt het intrigerende levensverhaal van Mohandas Karamchand (Mahatma) Gandhi. Zijn idealen, de liefde voor zijn vrouw Kasturba, de breuk met zijn oudste zoon en zijn angst voor het uit de hand lopen van de vrijheidsstrijd, krijgen vorm tegen de achtergrond van een traditioneel en verdeeld India. De première van 'Gandhi, de musical' vindt plaats op 30 januari 2008 in de Schouwburg Amstelveen, de musical wordt gespeeld door middelbare scholieren. Gelijktijdig komen diverse educatieve projecten beschikbaar voor middelbare scholen. Schouwburg Amstelveen. € 6. Org: Stichting musical en Educatie. Info: 06 4201 3410 info@musicalgandhi.nl

Bespreking boek Peter Gelderloos

In het septembernummer 2007 van Vredeskoerier 't Kan Anders Kernwapens Weg! stond de bespreking van het boek 'How non-violence protects the state' door Kees de Boer.

Hierop zijn zijn reacties gekomen waaronder die van mevrouw Nijenhuis-Spruit vanuit Frankrijk. In het eerstvolgende nummer van Vredeskoerier 't Kan Anders

www.musicalgandhi.nl.

Terugkerende activiteiten

Elke dinsdag-, woensdag- en vrijdagmiddag 15:00-17:00 Picket-line Comité No Iran War (NIW) Den Haag, Plein, naast de Tweede Kamer. Iraniërs protesteren tegen de dreigende oorlog tegen Iran door de VS en de steun van de Nederlandse overheid daaraan. Org: Comité No Iran War (NIW). Info: 070-3050415 / 06-55362313. niw-iran@hotmail.com, www.niw-iran.com.

Elke laatste donderdag van de maand Vredeswake Leeuwarden 19:30-20:00 Iedereen is welkom om een half uur te waken door stil te staan bij de oorlogen in Irak en Afghanistan en al het andere geweld, dicht bij en ver weg. Na afloop (20:15) overleg over verdere activiteiten. Bij de Waag / Titus Brandsma Huis. Org: Fries Vredesplatform. Info: 058-2130046. jbosman@solidairfriesland.nl www.solidairfriesland.nl.

Elke 1^e zaterdag van de maand 14:00 - 14:30 uur Vredeswake Stadhuisbrug Utrecht. 'Vrede zonder wapens'. Utrecht. Vredeswakegroep Regio Utrecht. Tilly Okhuizen (030-261507) bgg Geertje Kuipers (0345-536536). geertjek57@hotmail.com

Elke 1^e zaterdag van de maand van 12.00u-12.30u stiltekring 'in plaats van geweld, stilstaan voor de vrede en ruimte voor dialoog'. De Raad van Kerken, het Vredesplatform en de werkgroep 'Moslims en Christenen'. Cees van der Steen, Willem-Alexanderplantsoen 5, 1945 VE Beverwijk, tel 0251 253866

(december 2007) zal Kees de Boer daarop reageren. Abonnees van Vredeskoerier 't Kan Anders Kernwapens Weg! die dit weerwoord graag willen lezen maar het mininum van Vredeskoerier 't Kan Anders niet ontvangen kunnen een exemplaar verkrijgen via Pais Vlamingsstraat 82 2611LA Delft, tel 015 2121694, de website www.vredesbeweging.nl in de gaten houden of het blog van Kees de Boer (<http://blogger.xs4all.nl/boerkees>) bezoeken.

VREDE

Vrede spreid jij uw zachte vleugels
Over de donkere aarde heen -
Over de moeden en de gewonden,
Over de duizenden, die verzwonden,
Over al de snikkende monden,
Die verbleekt zijn van gewezen!

Vrede daal jij uit de lichte sferen,
Waarheen jij vluchtet voor deze wereldsmart,
Daal over hen, die u hebben verraden,
En over de dwazen, die op u smaadden,
En over de blinden, die om u baden,
Daal - daal jij weder in ons hart!

Ann Glyn (1915)

Opdat uw liefde daar weder wone,
Opdat uw liefde ons weer genas -
Liefde bove' onze ijdele wensen,
Liefde over alle ijdele grenzen,
Liefde alleen, van mensch tot menschen,
Die eindelijk leerden wat liefde was!

C. S. Adama van Scheltema (1916)

Op de website van het museum zijn ze te vinden. Chris Geerse en ondergetekende kozen voor dit gezamenlijk magazine er twee uit, en wel uit de periode van de eerste wereldoorlog (1914-1918). Het was in die periode dat ook de anti-oorlogsgedachte een impuls kreeg. In Nederland vormde het de bakermat van de vredesbeweging. Het was de tijd van het dienstweigeringsmanifest, de tijd van mensen als Kees Boeke, Bart de Ligt, Herman Groenendaal, die niet moe werden het anti-oorlogdenken uit te dragen, ongeacht de persoonlijke consequenties. Kort na de oorlog zouden de internationale organisaties IFOR en WRI worden opgericht. Ze zijn nog steeds actief.

Adama van Scheltema's gedicht is één roep om vrede, om liefde tussen de mensen in plaats van oorlog voeren. Er klinkt ook hevige teleurstelling in door wanneer hij schrijft over smaad op de vrede en vooral over verraad aan de vrede. In het boek uit 1929 ter herdenking van Adama van Scheltema beschrijft W.A. Bongers hem als een aanhanger van de socialistische gedachte, maar binnen de SDAP geen partijman in engere zin. En verder (citaat)

"Toen kwam de oorlog. Met zijn gemis aan kennis der realiteit had hij zich een dergelijke catastrofe als niet meer mogelijk voorgesteld, dat de Duitse sociaal democratie zich zou gedragen als zij deed, kwam hem volkomen onbegrijpelijk voor."

Bonger doelde hier op het voor de oorlogskredieten stemmen in de Rijksdag.

Heel directe anti-oorlogspoëzie vormt het Amerikaanse gedicht. Het bevat de klacht van een moeder die een ieder het recht ontzegt om haar zoon op te zadelen met een geweer om op de dierbare zonen van andere moeders te gaan schieten. Laten de naties hun conflicten via arbitrage oplossen. Het gedicht bleek het refrein te zijn van een strijdlied. Het heeft de eeuw getrotseerd. Ook op 10 mei 2004 is het weer van stal gehaald in een actie op internet getiteld Bring the troops home now!